ΕΣΤΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

1886

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡ. 5—ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΔΡ. 8

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπόλιτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΑΘΗΝΗΣΙ
Γ. ΚΑΣΔΟΝΗΣ, ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γραφεῖον τῆς Ἑστίας: Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, ἀριθ. 32.
1886

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ἀγαθοεργία (Ἡ ἰδιωτική) ἐν Παρισίοις, σ. 279, 295, 311, 332, 528, 362, 378.
Ἀγγλὶς διδάκτωρ (Ἡ πρώτη), σ. 109.
Αἱρέσεις (Αἱ ἐν Ρωσσίᾳ θρησκευτικαί), σ. 230, 246, 261.
Ἀμερικῆς (Πόθεν ἡ ὀνομασία τῆς), σ. 14.
Ἀναιμίας (Περί), σ. 254.
Ἀνακρεόντεια, ποιήματα, σ. 336, 384.
Ἀνθοκομία, σ. 252.
Ἀντάποκρισις μετὰ τῶν κατοίκων τοῦ Ἄρεως, σ. 15.
Ἀντεβασιλεὺς καὶ κωμῳδός, διήγημα, σ. 45.
Ἀποχαιρετισμός, ποίημα, σ. 16.
Αὐτοκράτορος ἁπλότης, σ. 287.
Αὐτοχειριῶν (Στατιστικὴ τῶν), σ. 255.

Βασίλειος ὁ Μακεδών, ποίημα, σ. 203.
Βερενίκη, διήγημα, σ. 282, 297, 313.
Βέρν (Ἰούλιος), σ. 193.
Βιβλιακά, σ. 365.
Βίσμαρκ (Ὁ) καὶ τὰ χαρτοπαικτεῖα, σ. 398.
Βυζαντινῶν (Βαθμιαία παρακμή), σ. 271.

Γεροστάθης (Ὁ ἀληθής), σ. 9.
Γίγας (Ὁ) καὶ ὁ νάννος, σ. 69.
Γραῖα (Ἡ), σ. 159.
Γρουλανδῶν ἤθη, σ. 286.
Γυναῖκες (Αἱ) ἐν τοῖς ἀγγλικοῖς πανεπιστημίοις, σ. 328.

Δέση πλωτά, σ. 223.
Δεισιδαιμονία (Ἡ) καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη, σ. 151, 170, 188.
Δεξιᾶς χειρὸς (Ἡ φιλοσοφικὴ σημασία τῆς), σ. 30.
Δερουλέδ (Παῦλος), σ. 319.
Δημοσιογραφίας (Περὶ τῆς ἀρμενικῆς), σ. 94.
Διάρκεια τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος, σ. 222.

Ἐγκελὰ (Ὁ Γουσταῦος) ἐν Ἑλλάδι, σ. 337, 353, 369, 385, 401.
Ἐλεημοσύνη (Ἡ), σ. 127.
Ἔμποροι (Ἀφρικανοί), σ. 383.
Ἐξομολόγησις, ποίημα, σ. 144.
Ἐπάγγελμα (Τὸ νέον), διήγημα, σ. 137.
Ἐπαγγέλματα (Τὰ τρία) τοῦ τυφλοῦ Θωμᾶ, σ. 107, 124.
Ἐπανωφόρι (Τὸ) τοῦ Ζαννῆ, μῦθος, σ. 48.
Εὐγένεια (Ἡ), σ. 317.
Εὐεργέται (Ἀόρατοι) τῆς ἀνθρωπότητος, σ. 393, 409.
Εὑρεσιτεχνίας (Διπλώματα) ἐν Ἀμερικῇ, σ. 333.
Ἐφημεριδογραφίας (Περὶ τῆς) παρ' Ἕλλησι, σ. 43, 74, 102, 134, 167, 182, 248.

Ζάπλουτοι (Οἱ δύο), σ. 79.

Ἠθοποιὸς ἐνεχυριαζόμενος, σ. 415.
Ἠποθοιὸς (Θὰ μείνῃ), σ. 208.

Θησαυρὸς (Ὁ) τοῦ γερμανικοῦ Κράτους, σ. 303.
Θύματα (Τὰ) τῆς Ἀφρικῆς, σ. 301.

Ἱπποσιδηρόδρομοι (Οἱ), σ. 110.
Ἱστορία τεσσαράκοντα χιλιάδων δραχμῶν, σ. 153.

Καιροῦ (Προγνωστικὰ τοῦ), σ. 78, 238, 396.
Καποδίστρίου (Ἐπιστολὴ τοῦ) πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους Ἕλληνας, σ. 269.
Κιμαρόζας (Δομίνικος), σ. 249, 266.
Κινέζων (Τὸ πνεῦμα τῶν), σ. 399.
Κολόμβα, διήγημα, σ. 1, 17, 33, 50, 65, 81, 97, 113, 129, 145, 161, 177.
Κόμματα (Τὰ πολιτικά), σ. 264.
Κονάκι (Καλὸ), ποίημα, σ. 320.
Κρεμύδιος (Ὁ πάτερ), διήγημα, σ. 191.
Κρῖνος (Σταμάτιος), σ. 53.
Κύπρου (Πληροφορίαι στατιστικαὶ περί), σ. 223.
Κωπαΐδος (Ἡ ἀποξήρανσις τῆς), σ. 367.

Λοχίας (Ὁ), διήγημα, σ. 350.
Λύσσης (Ἡ θεραπεία τῆς) κατὰ τοῦ Παστέρ, σ. 172.
Λύσσης (Θεραπεία τῆς) ἐν Ἑλλάδι, σ. 270.

Μακροβιότητος (Περὶ) τῶν πτηνῶν, σ. 79.
Μένδελσων (Πῶς ἐνυμφεύθη ὁ), σ. 96.
Μουσικὸς (Ὁ μικρὸς), διήγημα, σ. 26.
Μουχαρρὲμ (Ἡ τελετὴ τοῦ) ἐν Κωνσταντινουπόλει, σ. 91.

Ναὸς (Ὁ) τοῦ Σολομῶντος, σ. 384.
Ναυαγὸς (Ὁ) τῆς Κυνθίας, διήγημα, σ. 195, 209, 225, 241, 257, 273, 289, 305, 321, 342, 357, 372, 389, 404.
Ναυτόπουλά μας (Τὰ) ποίημα, σ. 400.
Νοῦς (Ὁ) καὶ ὁ ὄγκος τοῦ ἐγκεφάλου, σ. 63.
Νυμφῶν (Ἔκθεσις), σ. 287.

Ὀθέλλος (Ὁ) τοῦ Ροσσίνη, σ. 232.
Οἰκογένεια (Ἡ) παρὰ τοῖς ζῴοις, σ. 138.
Ὀφθαλμοὶ (Οἱ) ὡς γνώρισμα τοῦ χαρακτῆρος, σ. 303.

Παππάφης (Ἰωάννης) Θεσσαλονικεύς, σ. 268.
Παστὲρ (Ἐπίσκεψις εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ), σ. 205.
Πατρότης, οἰκογένεια, παιδαγωγία, σ. 412.
Περιπλανήσεις Ἕλληνος τυχοδιώκτου, σ. 214.
Πλοίαρχος (Γυνὴ), σ. 239.
Πνεῦμα (Τὸ) τῶν Κινέζων, σ. 399.
Ποίημα (Ἀνέκδοτον) Σολομοῦ, σ. 416.
Πρόξενος (Εἷς) τῆς Ἑπτανήσου ἐν Ἀθήναις, σ. 122.

Ῥάγκε (Λεοπόλδος), σ. 10.
Ρουβινοστάϊν, σ. 382.

Σημειώσεις. Πληθυσμὸς τοῦ Βριττανικοῦ Κράτους, σ. 16.— Γυναῖκες ἐπαγγελματίαι ἐν Ἀγγλίᾳ, 16. — Πληθυσμὸς τοῦ Περσικοῦ Κράτους, 48. — Ἀρτεσιανὸν ῥρέαρ ἐν Οὐγγαρίᾳ, σ. 48. — *Ρωσσικὴ Λαπωνία*, σ. 48. — Ναρκοβόλου νέον εἶδος, σ. 48. — Αὐτοκτονίαι ἐν Γαλλίᾳ, σ. 64. — Χάρτου κατασκευὴ ἐκ φυτοῦ, σ. 64. Ὀπτικὴ τῶν ἐντόμων, σ. 64. — Γυῶμαι περὶ Μακεδονίας, σ. 64.—Ἐπιφανεῖς ἀστρονόμοι, σ. 80. — Ἐφημερίδες ἐν Γαλλίᾳ, σ. 80. — Ἀνάπτυξις τῆς νοητικῆς δυνάμεως τῶν ζῴων, σ. 80.— Πληθυσμὸς μεγάλων πόλεων τῆς Γερμανίας, σ. 96. — Φυτὸν ἴσχαιμον, σ. 96. — Νέον εἶδος ὑφάσματος, σ. 112.— Γεωγραφικαὶ Ἑταιρίαι, σ. 112. — Γυναικῶν ἦθη ἐν Ἰνδικῇ, σ. 112. — Ἰαπωνίδες γουβερνάνται, σ. 112.— Διακοπὴ τῆς ζωῆς καὶ ἀναζωογόνησις παρά τισι τῶν ζῴων, σ. 112. —Ἡ χρῆσις τοῦ τεῦτλου ἐν Ἀγγλίᾳ, σ 112. — Ἐργάτις κόρη ἑκατομμυριούχου, σ. 128. — Διδασκαλία μαγειρικῆς καὶ οἰκιακῆς οἰκονομίας ἐν τοῖς παρθεναγωγείοις τῶν Βρυξελλῶν, σ. 128.— Ἔνδυμα ἄφλεκτον, σ. 128.— Σῖτου παραγωγὴ ἐν Ἰνδικῇ, σ. 128.— Κατασκευὴ καὶ κατανάλωσις βελονῶν, σ. 128. — Τὸ ἀνάστημα καὶ ὁ ὄγκος τῶν παιδῶν, σ. 159.— Κατασκευὴ καὶ κατανάλωσις χάρτου καὶ γραφικῶν εἰδῶν, σ. 160. —Ἰδιότροποι Ἀμερικανοί, σ. 160. — Ψηφοφορία πρὸς ἐκλογὴν βασιλέως τῆς Ἑλλάδος τῷ 1863, σ. 176. — Σινικὰ ἀναγνώσματα, 192.— Δεξαμένη κολοσσιαία, σ. 208. — Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη τῶν Παρισίων, σ. 208.— Γεωγραφικοὶ πίνακες τῶν Ἐσκιμώων, σ. 240. — Μέγιστος λευκὸς ἀδάμας, σ. 240. — Τηλεβόλον μαντεῖον, σ. 256. — Ἐπήρεια τῶν ρευμάτων τοῦ Ἀτλαντικοῦ εἰς τὴν ναυτιλίαν 256. — Ὁ ἐγκέφαλος τοῦ Γαμβέττα, σ. 256.— Τέχνασμα βαπτρίας, σ. 256. — Χρησιμοποίησις τῶν ὀστῶν τῶν ζῴων, σ. 271. — Ἔκθεσις ἐν πλοίῳ, σ. 271. — Ἐμπόριον τῶν πτερῶν, σ. 272. — Μακροβιότης τῶν ἰχθύων, σ. 272. — Τιμωρία ἐγκλήματος καθοσιώσεως ἐν Σινικῇ, σ. 288. — Ἡ δύναμις τῶν μηχανῶν ἐν Παναμᾷ, σ.288.— *Ὑλικὰ περιπόδια* παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις. σ. 288. — Παράδοξος τρόπος ταχυδρομικῆς συγκοινωνίας,σ.288.—Ποιναὶ κατὰ τῶν μεθύσων ἐν Κολομβίᾳ, σ. 288. — Ἡ νῆσος τοῦ Ῥοβινσὼν Κρούσου, σ. 288.— Δίκη ἐπὶ ἐξυβρίσει ἐν Λονδίνῳ, σ. 304.— Τέχνασμα ὑποκριτρίας, σ. 304.— Βροχὴ φύλλων, σ.320.—Ἐπίσημοι Ἰησουῖται, σ. 320 Διάδοσις τοῦ τηλεφώνου, σ.336.—Ζωγράφοι ἐν Γαλλίᾳ 352.—Προσκλητήρια Ἰαπώνων, σ. 368. — Τὸ τηλέφωνον ὡς ἐγερτήριον, σ. 368.—Προϋπολογισμὸς τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους, σ. 384.— Καινοφανὲς γυναικεῖον κόσμημα, σ. 384. — Σχηματισμὸς Δέλτα τοῦ Κόγκου σ. 400.—Πληθυσμὸς τῆς Σερβίας, σ. 400. — Νομοθέτημα περὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῆς γυναικὸς ἐν Σινικῇ, σ. 400. — Ὁ διάδοχος τοῦ Ἰαπωνικοῦ θρόνου, σ. 416. —Ἡ πλουσιωτάτη γυνὴ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, σ. 416. —Ἐμποροϋπάλληλοι παραγγελιοδόχοι, σ. 416.

Σκλάβα (Ἡ) κι' ὁ Γεννίτσαρος, ποίημα, σ. 63.
Σμύρνη, σ. 199.
Σολομοῦ (Ἀνέκδοτον ποίημα), σ. 416.
Στάσις ἐν Λονδίνῳ, σ. 155.
Στέλεις (Ἡ) καὶ δέρματος ἐν Ἰαπωνίᾳ, σ. 221.
Στοίχημα (Τὸ) τοῦ συνταγματάρχου, διήγημα, σ. 60.
Συγκοινωνία καὶ δημοσία ἀσφάλεια, σ. 87.

Ταχυδρομικὰ περίεργα, σ. 76.
Τράγος (Ὁ) τοῦ συντάγματος, σ. 103.
Τραγούδια τοῦ χωριοῦ, (Ἡ σκλάβα κι' ὁ Γεννίτσαρος), ποίημα, σ. 63.
Τυπογραφικὴ τέχνη (Ἡ) ἐν Ἑλλάδι τῷ 1828. σ. 123.

Ὕδρα (Ἡ νῆσος), σ. 113.
Ὑπόληψις (Ἡ), σ. 175.

Φίλαυτος (Ὁ), σ. 79.
Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρία (Ἡ ἐν Ἀθήναις), σ. 296.
Φιλόζωον (Τὸ) τῶν Ἄγγλων ἐν Κύπρῳ. σ. 335.
Φόβος (Ὁ), διήγημα, σ. 135.
Φόροι (Παράδοξοι), σ. 14.
Φράγκοι (Οἱ) ἐν Πελοποννήσῳ, σ. 6, 22, 39.

Χαβιαρίου (Κατασκευὴ τοῦ) ἐν Ρωσσίᾳ, σ. 141.
Χαρτοπαικτεῖα (Ὁ Βίσμαρκ καὶ τά), σ. 398.
Χῆραι (Αἱ ἀπαρηγόρητοι), τ. 366.

Ψιττακοῦ (Θυμοσοφία), σ. 58.

Ὠοταρίχων (Κατασκευὴ) ἐν Μεσολογγίῳ, σ. 187.

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1886.—486.

Ἀριθ. 523 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε

ΕΤΟΣ ΙΑ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΑ' | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι. — Γραφεῖον διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32. | 5 Ἰανουαρίου 1886

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ ΑΡΙΘ.

ΚΟΛΟΜΒΑ

Διήγημα Προσπέρου Μεριμέ.

(Μετάφρασις *Ν. Γ. Π.*)

Α'

Εἶν' ἱκανὴ αὐτὴ καὶ μοναχή της
νὰ δεκιωθῇ, τὸ αἷμά της νὰ πάρῃ.
(Μοιρολόγιον τοῦ Νιόλο).

Περὶ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 181., ὁ συνταγματάρχης Σὲρ Θωμᾶς Νέβιλ, ἀξιωματικὸς ἐκ τῶν ἐγκρίτων τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, κατέλυσε μετὰ τῆς θυγατρός του εἰς τὸ ἐν Μασσαλίᾳ ξενοδοχεῖον Μπωβῶ, ἐπανερχόμενος ἐξ Ἰταλίας. Πολλοὶ τῶν σημερινῶν περιηγητῶν, ὅπως διαφέρωσι τοῦ ὄχλου τῶν ταξειδιωτῶν, οἵτινες εὐεπίφοροι εἰς ἐνθουσιασμὸν τὰ πάντα ἀποθαυμάζουσι, κατ' ἀντίδρασιν ἔχουσιν ὡς κανόνα τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῶν τὸ ἀξίωμα τῶν Στωϊκῶν *Μηδὲν θαυμάζειν*. Εἰς τὴν τάξιν δὲ ταύτην τῶν δυσχερῶν περιηγητῶν ἀνῆκε καὶ ἡ μὶς Λυδία, ἡ μονογενὴς τοῦ συνταγματάρχου θυγάτηρ. Ἡ *Μεταμόρφωσις* τοῦ Ῥαφαήλου ἐφάνη αὐτῇ ἔργον μέτριον, ὁ δὲ πῦρ ἀναφυσῶν Βεζούβιος οὐχὶ πολλῷ ὑπέρτερος τῶν καπνοδοχῶν τῶν ἐν Βιρμιγκάμῃ ἐργοστασίων. Κυρίως ὅμως ἔψεξε τὴν Ἰταλίαν, ὡς ἐστερημένην ἐπιχωρίου χροιᾶς, ἰδίου χαρακτῆρος. Ὁ δυνάμενος ἂς εὕρῃ τί νοοῦσιν αἱ λέξεις αὗται, ἃς καὶ ἐγὼ αὐτὸς πρό τινων μὲν ἐτῶν κατενόουν πληρέστατα, ἀλλὰ σήμερον θεωρῶ ἀκαταλήπτους. Κατ' ἀρχὰς ἡ μὶς Λυδία εἶχεν ἐλπίσῃ, ὅτι θὰ εὕρισκε πέραν τῶν Ἄλπεων πράγματα ἄγνωστα καὶ πρωτοφανῆ, περὶ ὧν θὰ ἐδύνατο νὰ κάμνῃ λόγον, συνομιλοῦσα *μετ' ἐντίμων ἀνθρώπων*, ὡς ἔλεγεν ὁ *Ἀρχοντοχωριάτης*. Ἀλλ' ἰδοῦσα μετ' ὀλίγον ὅτι ἀπανταχοῦ εἶχον προλάβῃ αὐτὴν οἱ ὁμοεθνεῖς της καὶ ἀποβαλοῦσα τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνακαλύψεως νέων καὶ ἀνηκούστων πραγμάτων ἔταξε παραχρῆμα ἑαυτὴν εἰς τὴν ἀντίθετον μερίδα. Εἶναι ἀληθῶς σφόδρα δυσάρεστον, ὁμιλοῦντα περὶ τῶν θαυμασίων τῆς Ἰταλίας νὰ σὲ παρενοχλῇ τις λέγων: «Εἴδετε βέβαια τὴν εἰκόνα ἐκείνην τοῦ Ῥαφαὴλ εἰς τὸ δεῖνα παλάτιον τῆς πόλεως δεῖνα; εἶναι τὸ ἄριστον τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καλλιτεχνημάτων!» ἐν ᾧ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν εἰκόνα ἀμελήσας δὲν εἶδες. Ὅθεν ἐπειδὴ εἶναι ἐπίπονον νὰ βλέπῃ τις τὰ πάντα, ἀπαλλάττεται εὐκόλως τῆς ἀμηχανίας ψέγων κατ' ἀρχὴν τὰ πάντα.

Ἐν τῷ ξενοδοχείῳ Μπωβῶ ἡ μὶς Λυδία ἐπικράνθη οὐκ ὀλίγον διὰ τὴν ἑπομένην αἰτίαν. Ἐξ Ἰταλίας ἐκόμισε καλὴν τινα εἰκόνα τῆς πελασγικῆς ἢ κυκλωπείας πύλης τῆς Σιγνίας, ἣν ἐγράψεν ἐξ αὐτοψίας πεποιθυῖα, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος πρὸ αὐτῆς εἶχε σκεφθῆ νὰ ἀπεικονίσῃ τὸ μνημεῖον ἐκεῖνο τῆς ἀρχαιότητος. Ἀλλ' ἡ λαίδυ Φραγκίσκη Φήνγουιτς, ἐντυχοῦσα αὐτῇ ἐν Μασσαλίᾳ, τῇ ἔδειξε τὸ λευκωμά της, ἐν ᾧ μεταξὺ ἑνὸς ἀπεξηραμένου ἄνθους καὶ ἑνὸς *σουνέτου* ἦτο ἀπεικονισμένη καὶ ἡ ἐν λόγῳ πύλη, κεχρωσμένη δι' ἀφθόνου σεπικοῦ χρώματος· ἡ μὶς Λυδία ἔδωκε τότε τὴν πύλην τῆς Σιγνίας εἰς τὴν θαλαμηπόλον της καὶ ἔχασεν ἔκτοτε πᾶσαν ὑπόληψιν πρὸς τὰ πελασγικὰ κτίσματα.

Τὰς δυσμενεῖς διαθέσεις τῆς μὶς Λυδίας συνεμερίζετο καὶ ὁ συνταγματάρχης Νέβιλ, ὁ ὁποῖος μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του ἔβλεπε τὰ πάντα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ συνταγματάρχου, ἡ Ἰταλία εἶχε τὸ μέγιστον ἐλάττωμα, ὅτι δυσηρέστει τὴν θυγατέρα του, ἑπομένως καὶ εἰς ἐκεῖνον ἦτο ἀπεχθεστάτη. Ναὶ μὲν δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ καταχρίνῃ τὰς εἰκόνας καὶ τὰ ἀγάλματα· ἀλλ' ἠδύνατο μετὰ θετικότητος νὰ βεβαιώσῃ ὅτι τὸ κυνήγιον ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ἦτο εὐτελέστατον, καὶ ὅτι ἐχρειάζετο *δρόμος δέκα λευγῶν ἐν τοῖς περιχώροις* τῆς Ῥώμης πρὸς ἄγραν ὀλίγων ἐλεεινῶν περδίκων.

Ἀφικόμενος εἰς Μασσαλίαν, ἐκάλεσε τὴν ἑπομένην ἡμέραν εἰς δεῖπνον τὸν λοχαγὸν Ἕλλις, χρηματίσαντά ποτε ὑπασπιστήν του. Ὁ λοχαγός, ἄρτι ἐπανελθὼν ἐκ Κορσικῆς ἔνθα εἶχε παραμείνῃ ἐπὶ ἓξ ἑβδομάδας, ἀφηγήθη ἐπιχαρίτως εἰς τὴν μὶς Λυδίαν διήγησίν τινα περὶ λῃστῶν, ἥτις εἶχε τοῦτο τὸ πλεονέκτημα, ὅτι κατ' οὐδὲν ὡμοίαζε πρὸς τὰς ἄλλας περὶ λῃστρικῶν συμβάντων διηγήσεις, ὅσας ἀπειράκις ἤκουσε κατὰ τὴν ἀπὸ Ῥώμης εἰς Νεάπολιν ὁδόν. Κατὰ τὰ ἐπιδόρπια, ὅτε οἱ δύο ἄνδρες ἔμειναν μόνοι, πίνοντες βορδιγάλειον οἶνον, λόγου γενομένου περὶ θήρας,

ἔμαθεν ὁ συνταγματάρχης ὅτι ἄλλος τόπος δὲν ἔχει ἀξιολογωτέραν καὶ ποικιλωτέραν καὶ ἀφθονωτέραν ἄγραν τῆς ἐν Κορσικῇ. «Ἐκεῖ ὑπάρχει μέγα πλῆθος ἀγριοχοίρων, ἔλεγεν ὁ λοχαγὸς Ἕλλις, καὶ πρέπει νὰ εἰξεύρῃς νὰ τοὺς διακρίνῃς ἀπὸ τοὺς ἡμέρους χοίρους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν καταπληκτικὴν ὁμοιότητα μὲ αὐτούς· ἐπειδὴ ἂν τύχῃ καὶ σκοτώσῃς κάνένα ἥμερον χοῖρον, δὲν τὰ ξεμπερδεύεις εὔκολα μὲ τοὺς χωρβασκούς. Τοὺς βλέπεις καὶ σοῦ ξεφανερώνονται ἀπὸ κάνέν *μακίς*, ὅπως λέγουν ἐκεῖ εἰς τὸν τόπον τοὺς πυκνοὺς θάμνους, ὡπλισμένοι ὡς ἀστακοί, σὲ ἀναγκάζουν νὰ πληρώσῃς ὅ,τι ἐσκότωσες καὶ σὲ περιγελοῦν προσέτι· ὑπάρχει ἔπειτα ἐκεῖ ὁ μούσμονας, ζῷον παράξενον, τὸ ὁποῖον δὲν εὑρίσκεται εἰς κάνέν ἄλλο μέρος, ἐξαίρετον κυνήγι, δύσκολον ὅμως. Ἔπειτα ἔχει ἐλάφια, ζαρκάδια, φασιανούς, πέρδικας, καὶ ποῦ νὰ ἐνθυμηθῶ ἄλα τὰ εἴδη τοῦ κυνηγιοῦ, ὅπου εἶναι γεμάτη ἡ Κορσική! Ἂν σᾶς ἀρέσῃ τὸ κυνήγι, συνταγματάρχα μου, νὰ ὑπάγετε εἰς τὴν Κορσικήν. Ἐκεῖ, καθὼς ἔλεγεν εἰς ὁποῦ μὲ ἐφιλοξένει, ἠμπορεῖς νὰ βαρέσῃς ὅ,τι κυνήγι φαντασθῇς, ἀπὸ τὴν κίχλαν ὡς τὸν ἄνθρωπον.»

Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ τείου ὁ λοχαγὸς κατέθελξε καὶ αὔθις τὴν μὶς Λυδίαν διά τινος διηγήσεως περὶ πλαγίας ἐκδικήσεως [1]), παραδοξοτέρας ἀπὸ τὴν πρώτην, καὶ ἐκορύφωσε τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτῆς ὑπὲρ τῆς Κορσικῆς, περιγράψας τὴν ἀσυνήθη καὶ ἀγρίαν φύσιν τῆς χώρας, τὸν ἰδιόρρυθμον χαρακτῆρα τῶν κατοίκων, τὸ φιλόξενον καὶ τὴν ἁπλότητα τῶν ἠθῶν αὐτῶν. Τέλος δὲ προσήνεγκεν εἰς αὐτὴν κομψὸν ἐγχειρίδιον, ἄξιον προσοχῆς οὐχὶ διὰ τὸ σχῆμα, οὐδὲ διὰ τὴν χαλκῆν λαβήν του, ἀλλὰ διὰ τὴν ἱστορίαν του. Διότι τὸ ἐχάρισεν εἰς τὸν λοχαγὸν Ἕλλις εἰς φυγόδικος, βεβαιώσας αὐτὸν ὅτι τὸ ἐγχειρίδιον ἐκεῖνο εἶχεν ἐμπηχθῇ εἰς σώματα τεσσάρων ἀνθρώπων. Ἡ μὶς Λυδία τὸ ἐπέρασεν εἰς τὴν ζώνην της, βραδύτερον τὸ ἀπέθηκεν ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ κοιτῶνος αὐτῆς, καὶ πρὶν κατακλιθῇ δὶς τὸ ἀνέσπασεν ἐκ τῆς θήκης. Ὁ δὲ συνταγματάρχης εἶδε καθ' ὕπνους ὅτι ἐσκότωσεν ἕνα μούσμονα, οὗ τὴν ἀξίαν τὸν ἠνάγκασεν ὁ βοσκὸς νὰ πληρώσῃ, ὅπερ ἀσμένως ἔπραξε, διότι τὸ ζῷον ἦτο τὰ μάλιστα περίεργον, ὁμοιάζον μὲ ἀγριόχοιρον, καὶ ἔχον κέρατα ἐλάφου καὶ οὐρὰν φασιανοῦ.

«Ὁ Ἕλλις ἐγκωμιάζει πολὺ τὸ κυνήγι ποῦ ἔχει ἡ Κορσική, εἶπεν ὁ συνταγματάρχης κατὰ τὸ πρόγευμα πρὸς τὴν θυγατέρα του· ἂν δὲν ἦτο τόσον μακράν, δὲν θὰ ἦτο ἄσχημον νὰ ὑπάγωμεν νὰ περάσωμεν ἐκεῖ μίαν ἢ δύο ἑβδομάδας.

—Καὶ τί μᾶς ἐμποδίζει νὰ ὑπάγωμεν; ἀπεκρίθη ἡ μὶς Λυδία. Ἐν ᾧ σεῖς θὰ κυνηγῆτε, ἐγὼ θὰ ζωγραφῶ. Πολλὴν εὐχαρίστησιν θὰ αἰσθανθῶ ἂν κάμω διὰ τὸ λευκωμά μου τὴν εἰκόνα τοῦ ἄντρου ἐκείνου, περὶ τοῦ ὁποίου μᾶς ὡμίλησεν ὁ λοχαγὸς Ἕλλις, ὅπου ὁ Βοναπάρτης ἐμελέτα, ὅτε ἦτο μικρός.»

Τὸ πρῶτον ἴσως τότε ἐπιθυμία τοῦ συνταγματάρχου ἐγίνετο ἀποδεκτὴ ἄνευ ἀντιρρήσεως ὑπὸ τῆς θυγατρός του. Περιχαρὴς διὰ τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ὁμοφωνίαν, ἔφερεν ὅμως σκοπίμως ὁ συνταγματάρχης δυσκολίας τινάς, ἵνα ἐπὶ μᾶλλον παροξύνῃ τὴν εὐχάριστον ἰδιοτροπίαν τῆς Λυδίας. Ἀλλ' ἀνωφελῶς ἠναντιοῦτο, προφασιζόμενος ὅτι ὁ τόπος ἦτο ἄγριος, καὶ δυσχερὴς ἡ ὁδοιπορία εἰς γυναῖκας· ἐκείνη οὐδὲν ἐφοβεῖτο· τῆς ἤρεσκε καθ' ὑπερβολὴν νὰ ταξειδεύῃ ἵππος· ἡ ἐν ὑπαίθρῳ διανυκτέρευσις τὴν κατέθελγε· καὶ τὸ κάτω κάτω ἠπείλει, ὅτι ἂν μὴ συγκατετίθετο ὁ πατήρ της νὰ μεταβῶσιν εἰς Κορσικήν, θὰ ἐπεχείρει ταξείδιον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐνὶ λόγῳ ὁ πατήρ της ἔμεινεν ἀναπολόγητος, μάλιστα ὅτε ἀντέταξεν ἡ Λυδία τὸ ἰσχυρότατον τοῦτο ἐπιχείρημα, ὅτι οὐδεμία Ἀγγλὶς μετέβη ποτὲ εἰς Κορσικήν, ἄρα ἔπρεπε νὰ ὑπάγῃ αὐτή. Καὶ τὶ εὐχάριστον θὰ ἦτο ὅτε κατὰ τὴν ἐπάνοδόν της εἰς Ἀγγλίαν θὰ ἐπεδείκνυε τὸ λευκωμα αὐτῆς: «Διατί, φιλτάτη μου, δὲν ἀφίνεις νὰ ἴδωμεν αὐτὸ τὸ ἐξαίσιον ἰχνογράφημα; — Ὤ! δὲν ἀξίζει τὸν κόπον. Εἶναι ἡ ἰχνογραφία ἑνὸς διαβοήτου Κορσικανοῦ ληστοῦ, τὸν ὁποῖον εἴχομεν ὁδηγόν.— Καλέ, τὶ λέγετε; ὑπήγατε εἰς τὴν Κορσικήν!»

Ὁ ἀπὸ Μασσαλίας εἰς Κορσικὴν διάπλους δὲν ἐγίνετο τότε δι' ἀτμοπλοίων· ὅθεν ἐζήτησαν νὰ ναυλώσωσι πλοῖον, ἕτοιμον νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον, ἣν ἔβαλε κατὰ νοῦν νὰ ἀνακαλύψῃ ἡ μὶς Λυδία. Αὐθημερὸν ἔγραψεν ὁ συνταγματάρχης εἰς Παρισίους, ἀνακαλῶν τὴν παραγγελίαν περὶ μισθώσεως οἰκήματος ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ συνεφώνησε μετὰ τοῦ πλοιάρχου κορσικανικῆς ἡμιολίας μελλούσης νὰ πλεύσῃ εἰς Αἰάκειον. Τὸ πλοῖον εἶχε δύο κοιτῶνας, καλοὺς κακοὺς ἀδιάφορον. Παρέλαβον δὲ καὶ τρόφιμα. Ὁ πλοίαρχος ἐβεβαίου μεθ' ὅρκου, ὅτι γέρων τις ἐκ τῶν ναυτῶν του ἦτο μάγειρος περίφημος καὶ εἴξευρε καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον νὰ μαγειρεύῃ πλακήν· ὑπεσχέθη ὅτι ἡ κυρία θὰ ἔχῃ ὅλας τὰς ἀναπαύσεις της, ὅτι θὰ ἦναι εὐδία καὶ γαλήνη.

Πρὸς δὲ τούτοις κατ' ἀπαίτησιν τῆς θυγατρός του, ὁ συνταγματάρχης ἐπέβαλεν ὡς ὅρον ἀπαράβατον εἰς τὸν πλοίαρχον νὰ μὴ δεχθῇ κάνένα ἄλλον ἐπιβάτην, καὶ νὰ παραπλεύσῃ τὰς ἀκτὰς τῆς νήσου εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ἀποστερηθῶσι τῆς θέας τῶν βουνῶν.

1) Vendetta transversale, ἡ ἐκδίκησις κατὰ στενοῦ ἢ μεμακρυσμένου συγγενοῦς τοῦ φονέως.

Β'

Τὴν ἡμέραν τοῦ ἀπόπλου πάντα τὰ ἀναγκαῖα ἑτοιμασθέντα ἐπεβιβάσθησαν ἀπὸ πρωΐας, ἀνέμενον δ' ὅπως ἀποπλεύσωσι τὴν ἀπόγειον αὔραν τῆς ἑσπέρας. Μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ ὥρα περιεπάτει ὁ συνταγματάρχης μετὰ τῆς θυγατρός του ἀνὰ τὴν ὁδὸν Κανεβιέρης, ὅτε προσελθὼν ὁ πλοίαρχος παρεκάλεσε νὰ τῷ ἐπιτρέψωσι νὰ δεχθῇ ὡς συμπλωτῆρα ἕνα συγγενῆ του, δηλαδὴ τὸν δεύτερον ἐξάδελφον τοῦ ἀναδόχου τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ του, ὁ ὁποῖος ἐπανερχόμενος εἰς Κορσικήν, τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, δὲν εὑρίσκεν ἄλλο πλοῖον διὰ νὰ ἐπιβιβασθῇ. «Εἶνε νέος ἀξιόλογος, προσέθηκεν ὁ πλοίαρχος Ματαίη, ἀξιωματικὸς τῶν εὐζώνων σωματοφυλάκων, ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο σήμερον καὶ συνταγματάρχης, ἂν ὁ Ἄλλος ἦτο ἀκόμη αὐτοκράτωρ.

—Ἀρ' οὐ εἶναι ἀξιωματικός,» εἶπεν ὁ συνταγματάρχης... ἐμελλε δὲ νὰ προσθέσῃ: Συναινῶ εὐχαρίστως νὰ ἔλθῃ μαζί μας... ὅτε ἡ μὶς Λυδία ἀνεφώνησεν ἀγγλιστί.

«Ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ!... (ἐπειδὴ ὁ πατήρ της ὑπηρέτησεν ἐν τῷ ἱππικῷ, περιεφρόνει ἡ μὶς Λυδία πάντα τὰ λοιπὰ ὅπλα) κάνείς ἀνάγωγος ἴσως, τὸν ὁποῖον θὰ πειράζῃ καὶ ἡ θάλασσα, καὶ θὰ μᾶς κάμῃ νὰ χάσωμεν ὅλην τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ ταξειδίου.»

Ὁ πλοίαρχος δὲν εἴξευρε μὲν ἀγγλικά, ἀλλ' ἐνόησε κάπως τοὺς λόγους τῆς μὶς Λυδίας ἐκ τοῦ μορφασμοῦ τοῦ χαριέντος στόματός της, καὶ ἤρχισεν ἐγκώμιον διεξοδικὸν τοῦ συγγενοῦς του, τὸ ὁποῖον συνεπλήρωσε βεβαιώσας, ὅτι ἦτο νέος κατὰ πάντα ἀξιόλογος, καταγόμενος ἐξ οἰκογενείας *δεκανέων*, καὶ ὅτι οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἐνόχλησιν θὰ ἔφερεν εἰς τὸν κύριον συνταγματάρχην, διότι αὐτὸς ὁ πλοίαρχος θὰ φροντίσῃ νὰ τὸν τοποθετήσῃ παράμερα, ὥστε μηδὲ κἂν νὰ παρατηρηθῇ ἡ παρουσία του.

Ὁ συνταγματάρχης καὶ ἡ μὶς Νέβιλ ἠπόρησαν ἀκούσαντες, ὅτι ὑπῆρχον ἐν Κορσικῇ οἰκογένειαι, ἐν αἷς ὁ βαθμὸς τοῦ δεκανέως μετεβιβάζετο κληρονομικῶς ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν· ἐπειδὴ δ' ὑπέθεσαν, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ δεκανέως τοῦ πεζικοῦ, συνεπέραναν ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος θὰ ἦτο πτωχός τις νέος, τὸν ὁποῖον ἐξ εὐσπλαγχνίας ἤθελε νὰ συμπαραλάβῃ ὁ πλοίαρχος. Ἂν ἦτο ἀξιωματικὸς θὰ ὑπεχρεοῦντο νὰ συνομιλῶσι καὶ νὰ συναναστρέφωνται μετ' αὐτοῦ· ἀλλ' ἀφ' οὗ ἦτο δεκανεὺς ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῆς τοιαύτης ἀχλῆρᾶς ὑποχρεώσεως, διότι ποῖος λογαριάζει τοὺς δεκανεῖς, ὅταν δὲν ἀκολουθῶσιν αὐτοὺς οἱ ἄνδρες τῆς ἑνωμοτίας των, ἔχοντες ἐφ' ὅπλου λόγχην, ἵνα σᾶς ὁδηγήσωσιν ὅπου δὲν ἔχετε ὄρεξιν νὰ μεταβῆτε.

«Τὸν ἐνοχλεῖ ἡ θάλασσα τὸν συγγενῆ σας; ἠρώτησεν ἡ μὶς Νέβιλ ψυχρῶς.

— Ποτέ, κυρία μου! ἡ καρδία του εἶνε βράχος καὶ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν.

— Καλὰ λοιπόν, πάρετέ τον, εἶπεν ἡ θυγάτηρ.

— Πάρετέ τον,» ἐπανέλαβε καὶ ὁ πατήρ, καὶ ἐξηκολούθησαν τὸν περίπατον.

Περὶ ὥραν πέμπτην τῆς ἑσπέρας ἐλθὼν ὁ πλοίαρχος Ματαίη τοῖς εἶπεν, ὅτι ἦτο καιρὸς νὰ ἐπιβιβασθῶσιν. Εὗρον δ' ἐν τῷ λιμένι πλησίον τῆς λέμβου τῆς ἡμιολίας νέον ὑψηλόν, φοροῦντα κυανῆν *ρεδεγγόταν* μέχρι λαιμοῦ κομβωμένην, ἡλιακαῖ τὴν ὄψιν, ἔχοντα μεγάλους μέλανας καὶ ζωηροὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὸ ἦθος ἄδολον καὶ ἀγχίνουν. Ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐταπείνου τοὺς ὤμους, καὶ τὸ συνεστραμμένον μυστάκιον αὐτοῦ ἐμαρτύρουν προδήλως, ὅτι ἦτο στρατιωτικός, διότι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους οἱ μύστακες δὲν ἦσαν πολὺ συνήθεις, καὶ δὲν εἶχον ἀκόμη εἰσχωρήσῃ διὰ τῆς ἐθνοφυλακῆς εἰς τὰς οἰκογενείας τὰ ἤθη καὶ αἱ ἕξεις τῶν στρατιώνων.

Ἰδὼν τὸν συνταγματάρχην ὁ νέος ἀπεκαλύφθη, ἐκβαλὼν τὸ πηλήκιον αὐτοῦ, καὶ τὸν ηὐχαρίστησεν ἀβιάστως καὶ εὐπρεπῶς διὰ τὴν γενομένην αὐτῷ χάριν.

«Χαίρω πολύ, ὅτι σᾶς ἐφάνην χρήσιμος, παλληκάρι μου,» εἶπεν ὁ συνταγματάρχης προσκλίνας εὐμενῶς τὴν κεφαλήν· καὶ ἐπέβη τῆς λέμβου.

«Εἶναι ὀλίγον χονδρὸς ὁ Ἄγγλος σου,» εἶπεν Ἰταλιστὶ ταπεινῇ τῇ φωνῇ ὁ νέος πρὸς τὸν πλοίαρχον.

Οὗτος δὲ ἔβαλε τὸν λιχανὸν ὑπὸ τὸν ἀριστερὸν ὀφθαλμὸν καὶ ἐταπείνωσε μορφάσας τὰ ἄκρα τῶν χειλέων· ὅπερ ἐν τῇ μιμικῇ διαλέκτῳ ἐσήμαινεν, ὅτι ὁ Ἄγγλος εἴξευρεν Ἰταλικὰ καὶ ἦτο παράξενος. Ὁ δὲ νέος ὑπομειδιάσας ἔψαυσε τὸ μέτωπον, ἀποκρινόμενος εἰς τὸ νεῦμα τοῦ πλοιάρχου, ὡς νὰ ἔλεγεν, ὅτι ὅλων τῶν Ἄγγλων κάτι τοὺς λείπει, καὶ ἔπειτα καθήσας πλησίον του παρετήρει μετὰ πολλῆς προσοχῆς, ἀλλ' οὐχὶ προπετῶς, τὴν εὐειδῆ συνοδοιπόραν.

«Αὐτοὶ οἱ Γάλλοι στρατιῶται ἔχουν ὡραῖον παράστημα, εἶπεν ὁ συνταγματάρχης ἀγγλιστὶ πρὸς τὴν κόρην του, δι' αὐτὸ εὐκόλως ἠμποροῦ κάνείς νὰ τοὺς ἐκλάβῃ ὡς ἀξιωματικούς.

Εἶτα δὲ ἠρώτησε τὸν νέον γαλλιστί.

«Δὲν μοὶ λέγεις, παλληκάρι μου, εἰς τί σύνταγμα ὑπηρέτησες;»

Ἐκεῖνος ὤθησεν ἐλαφρὰ διὰ τοῦ ἀγκῶνος τὸν πατέρα τοῦ ἀναδεκτοῦ τοῦ δευτέρου ἐξαδέλφου του, καὶ καταστείλας εἰρωνικὸν μειδίαμα, ἀπεκρίθη ὅτι εἶχεν ὑπηρετήσῃ εἰς τὸ πεζικὸν σῶμα τῶν εὐζώνων τῆς σωματοφυλακῆς καὶ τελευταῖον εἰς τὸ ἕβδομον σύνταγμα τῶν ψιλῶν.

«Μήπως ἦσο εἰς τὸ Βατερλώ; Ἀλλ' ὄχι βέβαια, διότι εἶσαι πολὺ νέος.

— Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε συνταγματάρχα, ἐξ ἐναντίας ἐκείνη εἶναι ἡ μόνη ἐκστρατεία, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβα μέρος.

— Ἀξίζει διὰ πολλάς,» εἶπεν ὁ συνταγματάρχης.

Ὁ νέος Κορσικανὸς ἔδηξε τὰ χείλη.

«Μπαμπά,» εἶπεν ἡ μὶς Λυδία ἀγγλιστί, «ἐρωτήσατέ τον, ἂν οἱ Κορσικανοὶ ἀγαπῶσι πολὺ τὸν Βοναπάρτην των.»

Πρὶν μεταφράσῃ ὁ συνταγματάρχης γαλλιστὶ τὴν ἐρώτησιν, ὁ νέος ἀπεκρίθη εἰς καθαρὰν ἀγγλικήν, ἀλλὰ μὲ προφορὰν σφόδρα ξενίζουσαν.

«Ἐξεύρετε, δεσποσύνη, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτὸς ἐν τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι. Ἡμεῖς οἱ συμπολῖται τοῦ Ναπολέοντος τὸν ἀγαπῶμεν ἴσως ὀλιγώτερον τῶν Γάλλων. Ἐγὼ ὅμως, ἂν καὶ ἡ οἰκογένειά μου εἶχεν ἄλλοτε ἔχθραν πρὸς τὴν ἰδικήν του, τὸν ἀγαπῶ καὶ τὸν θαυμάζω.

— Ὁμιλεῖτε ἀγγλικά! ἀνεφώνησεν ὁ συνταγματάρχης.

— Κάκιστα, ὡς θὰ παρετηρήσατε.»

Εἰ καὶ πειραχθεῖσά πως ἐκ τῶν ἀνευλαβῶν τρόπων του, ἡ μὶς Λυδία δὲν ἐδυνήθη νὰ μὴ γελάσῃ, συλλογισθεῖσα πόσον ἀστεία ἦτο ἔχθρα προσωπικὴ δεκανέως πρὸς αὐτοκράτορα. Θεωρήσασα δὲ τοῦτο ὡς πρῶτον δεῖγμα τῶν παραδόξων τῆς Κορσικῆς, ἀπεφάσισε νὰ τὸ σημειώσῃ ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ εἰς τὸ ἡμερολόγιόν της.

« Ἴσως ἐμείνατε ὡς αἰχμάλωτος ἐν Ἀγγλίᾳ, ἠρώτησεν ὁ συνταγματάρχης.

— Ὄχι, κύριε συνταγματάρχα, ἔμαθα τὰ ἀγγλικὰ πολὺ νέος ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ ἕνα αἰχμάλωτον ὁμοεθνῆ σας.»

Εἶτα δέ, ἀποταθεὶς πρὸς τὴν μὶς Νέβιλ:

« Ὁ Ματαίη μοὶ εἶπεν, ὅτι ἔρχεσθε ἐξ Ἰταλίας. Θὰ ὁμιλεῖτε βεβαίως τὴν καθαρὰν τοσκανικὴν διάλεκτον, δεσποσύνη, καὶ φοβοῦμαι ὅτι δυσκόλως θὰ ἐννοεῖτε τὸ ἰδίωμα τῆς νήσου μας.

— Ἡ κόρη μου ἐννοεῖ ὅλας τὰς διαλέκτους τῆς Ἰταλίας, ἀπεκρίνατο ὁ συνταγματάργης. Ἔχει τὸ χάρισμα νὰ μανθάνῃ πολὺ εὔκολα τὰς γλώσσας. Δὲν ὁμοιάζει μὲ ἐμέ.

— Ἐμπορεῖ παραδείγματος χάριν νὰ ἐννοήσῃ ἡ δεσποσύνη τοὺς στίχους αὐτοὺς ἑνὸς τῶν κορσικανικῶν ᾀσμάτων μας ; Εἷς βοσκὸς λέγει πρὸς μίαν βοσκοποῦλαν :

S' entrassi 'ndru paradissu santu, santu,
E nun truvassi a tia, mi n' esciria. [1]

Ἡ μὶς Λυδία ἐνόησεν, ὑπολαβοῦσα δὲ αὐθαδες τὸ παράδειγμα καὶ αὐθαδέστερον τὸ συνοδεῦον αὐτὸ βλέμμα, ἀπεκρίθη ἐρυθριῶσα :

«Capisco· (ἐννοῶ.)

1) Καὶ μέσα 'ς τὸν Παράδεισον τὸν ἅγιον ἂν ἔμβω,
Ἂν δὲν εὑρῶ ἐκεῖ καὶ σέ, μίαν στιγμὴν δὲν μένω.
(Σερενάτα τοῦ Τσικάβο)

— Καὶ ἐπανέρχεσθε μὲ ἄδειαν εἰς τὴν πατρίδα σας ; ἠρώτησεν ὁ συνταγματάρχης.

— Ὄχι, κύριε συνταγματάρχα. Ἐτέθην εἰς διαθεσιμότητα, πιθανῶς διότι εὑρέθην εἰς τὸ Βατερλῶ καὶ εἶμαι συμπολίτης τοῦ Ναπολέοντος. Ἐπιστρέφω εἰς τὸν τόπον μου μὲ ὀλίγας ἐλπίδας καὶ ὀλιγώτερα χρήματα, καθὼς λέγει καὶ ἓν τραγούδι.»

Ὁ συνταγματάρχης ἐνέβαλε τὴν χεῖρα εἰς τὸ θυλάκιόν του καὶ ἐξαγαγὼν χρυσοῦν νόμισμα περιέστρεφεν αὐτὸ μεταξὺ τῶν δακτύλων, προσπαθῶν νὰ εὕρῃ κατάλληλον φράσιν διὰ νὰ τὸ ἐμβάλῃ μὲ εὔσχημον τρόπον εἰς τὴν χεῖρα τοῦ ἀτυχοῦς ἐχθροῦ του.

«Καὶ ἐμέ, εἶπεν εὐθύμως, μὲ ἔθεσαν εἰς διασιμότητα· ἀλλά... Ἀφ οὗ δὲν παίρνεις ὅλον τὸν μισθὸν τοῦ βαθμοῦ σου, δὲν θὰ ἔχῃς μηδὲ καπνὸν νὰ ἀγοράσῃς. Πάρε αὐτό, δεκανεῦ,»

Καὶ προσεπάθησε νὰ ἐμβάλῃ τὸ χρυσοῦν νόμισμα εἰς τὴν χεῖρα, ἣν συγκεκλεισμένην ἔχων ὁ νέος ἐστήριζεν ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς λέμβου.

Ὁ Κορσικανὸς ἠρυθρίασεν, ἀνεστυλώθη, ἔδηξε τὰ χείλη καὶ ἐφαίνετο διατεθειμένος νὰ ἀποκριθῇ ὀργίλος, ὅτε αἴφνης μεταβαλὼν γνώμην ἀνεκάγχασεν. Ὁ δὲ συνταγματάρχης, κρατῶν τὸ χρυσοῦν νόμισμα, ἔμεινεν ἐνεός.

«Συνταγματάρχα, εἶπεν ὁ νέος ἀναλαβὼν σοβαρὸν ἦθος, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς συμβουλεύσω δύο τινά. Πρῶτον, νὰ μὴ προσφέρετε ποτὲ χρήματα εἰς Κορσικανόν, διότι ὑπάρχουν συμπολῖταί μου πολὺ ἀγροῖκοι, οἱ ὁποῖοι ἐνδεχόμενον νὰ σᾶς τὰ πετάξωσι κατὰ πρόσωπον· ἔπειτα νὰ μὴ ἀποδίδετε εἰς τοὺς ἄλλους τίτλους, τοὺς ὁποίους δὲν ζητοῦσι. Μὲ ὀνομάζετε δεκανέα καὶ εἶμαι ὑπολοχαγός. Βεβαίως δὲν εἶναι μεγάλη διαφορά, ἀλλά...

— Ὑπολοχαγός, ἀνεφώνησεν ὁ σὶρ Θωμᾶς, εἶσθε ὑπολοχαγός! ἀλλ' ὁ πλοίαρχος μοὶ εἶπεν ὅτι εἶσθε δεκανεύς, σεῖς καὶ ὁ πατήρ σας καὶ ὅλοι οἱ ἄνδρες τῆς οἰκογενείας σας.»

Ἀκούσας ταῦτα, ὁ νέος ἀνέρριψε πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ σῶμα καὶ ἐγέλασεν ἀπὸ καρδίας, τόσον ἰσχυρῶς, ὥστε ὁ γέλως μετεδόθη καὶ εἰς τὸν πλοίαρχον καὶ τοὺς δύο ναύτας του.

«Ζητῶ συγγνώμην, συνταγματάρχα, εἶπεν ἐπὶ τέλους ὁ νέος· ἀλλ' ἡ παρανόησις εἶναι ἀστεία, καὶ τώρα μόλις ἐννοῶ τί συμβαίνει. Ἀληθῶς ἡ οἰκογένειά μου ἐγκαυχᾶται, ὅτι κατάγεται ἐκ δεκανέων· ἀλλ' οἱ κορσικανοὶ δεκανεῖς δὲν ἐφόρεσαν ποτὲ διακριτικὰ σήματα βαθμοῦ. Περὶ τὸ 1100 ἔτος μετὰ Χριστόν, κοινότητές τινες στασιάσασαι κατὰ τῆς τυραννίας τῶν ὀρεινῶν ἀρχόντων ἐξέλεξαν ἀρχηγούς, τοὺς ὁποίους ὠνόμασαν *δεκανεῖς*. Καὶ ἐν τῇ πατρίδι μας τιμῶνται μεγάλως οἱ ἐκ τῶν αὐτοσχεδίων ἐκείνων ἡγετῶν τοῦ λαοῦ καταγόμενοι.

— Ζητῶ συγγνώμην, λοιπόν, κύριε, ἀνεφώνησεν ὁ συνταγματάρχης, ζητῶ μυριάκις συγγνώμην. Ἀφ' οὗ ἐμάθετε τίνος ἕνεκα περιέπεσα εἰς τοιοῦτο λάθος, ἐλπίζω ὅτι θὰ μὲ συγχωρήσητε.»

Καὶ ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα.

«Μοῦ ἔπρεπεν αὐτὴ ἡ τιμωρία τῆς μικροφιλοτιμίας μου, εἶπεν ὁ νέος γελάσας καὶ πάλιν καὶ σφίγξας φιλικῶς τὴν χεῖρα τοῦ Ἄγγλου, καὶ δὲν μοῦ κακοφαίνεται διόλου. Ἀφ' οὗ ὁ φίλος μου Ματαίη μὲ παρουσίασε τόσον κακῶς, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ παρουσιάσω αὐτὸς ἐμαυτόν. Ὀνομάζομαι Ὄρσος Δέλλα Ῥέββια, ὑπολοχαγὸς ἐν διαθεσιμότητι, καὶ ἂν ὡς εἰκάζω ἐκ τῶν δύο τούτων ὡραίων σκύλων, ἔρχεσθε εἰς Κορσικὴν διὰ νὰ κυνηγήσητε, εὐχαρίστως θὰ σᾶς ὁδηγήσω εἰς τὰ *μακὶς* καὶ τὰ ὄρη μας .... ἂν τυχὸν δὲν τὰ ἐλησμόνησα,» προσέθηκε στενάξας.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ λέμβος προσήγισεν εἰς τὴν ἠμιολίαν. Ὁ ὑπολοχαγὸς τείνας τὴν χεῖρα πρὸς ὑποστήριξιν τῆς μὶς Λυδίας, ἐβοήθησεν εἶτα τὸν συνταγματάρχην νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ κατάστρωμα. Ἐκεῖ δὲ ὁ σὶρ Θωμᾶς κατασυγχισμένος διὰ τὸ λάθος, εἰς ὃ ὑπέπεσε, καὶ μεριμνῶν πῶς νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν προπέτειαν αὐτοῦ πρὸς ἄνδρα καταγόμενον ἐξ οἰκογενείας τοῦ 1100, χωρὶς νὰ περιμείνῃ τὴν συγκατάθεσιν τῆς θυγατρός του, παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ συνδειπνήσωσιν, ἐπανειλημμένως ζητῶν ἀπὸ αὐτὸν συγγνώμην καὶ τὴν χεῖρά του θλίβων. Ἡ μὶς Λυδία ἐφάνη δυσανασχετήσασα κάπως, ἀλλὰ καὶ δὲν τῇ ἦτο δυσάρεστον νὰ μάθῃ ἐπακριβῶς τί ἐστι δεκανεύς· οὐδεμίαν ἠσθάνθη ἀπέχθειαν πρὸς τὸν μέλλοντα ὁμοτράπεζόν των, ἐξ ἐναντίας δὲ παρετήρησεν ὅτι καὶ τὸ ἦθός του ἦτο κάπως ἀριστοκρατικόν· μόνον ἡ φαιδρότης του ἐκείνη καὶ ἡ παρρησία τῇ ἐφαίνοντο ἀνάρμοστα ὑπωσοῦν εἰς ἥρωα μυθιστορίας.

«Ὑπολοχαγὲ Δέλλα Ῥέββια, εἶπεν ὁ συνταγματάρχης καὶ ἐχαιρέτισεν αὐτὸν κατὰ τὸν ἀγγλικὸν τρόπον, κρατῶν ποτήριον οἴνου τῆς Μαδέρας. Ἐν Ἱσπανίᾳ εἶδα πολλοὺς ὁμοεθνεῖς σας, ἀπὸ τὰ ἐξακουστὰ σώματα τῶν ἀκροβολιστῶν.

— Ναί, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔμειναν ἐν Ἱσπανίᾳ, ἀπεκρίθη σοβαρῶς ὁ νέος ὑπολοχαγός.

— Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω πῶς ἐπολέμησεν ἓν κορσικανικὸν τάγμα κατὰ τὴν ἐν Βικτωρίᾳ μάχην, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ συνταγματάρχης. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ θὰ μ' ἐνθυμοῦνται, πιστεύω, προσέθηκε τρίβων τὸ στῆθός του. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς ἀκροβολισμόν, εἰς τοὺς κήπους, ὄπισθεν τῶν φραγμῶν, καὶ μᾶς ἐσκότωσαν καὶ ἐγὼ δὲν ἠξεύρω πόσους ἄνδρας καὶ ἄλογα. Ἀποφασίσαντες νὰ ὑποχωρήσωσι συνεκεντρώθησαν καὶ ἔφευγον τροχάδην. Ἠλπίζομεν πῶς εἰς τὴν πεδιάδα θὰ τοὺς διωρθώναμεν, ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ ἀχρεῖοι... συγγνώμην, ὑπολοχαγέ, ἐκεῖνοι οἱ ἀνδρεῖοι, οὓς λέγετε, ἐσχημάτισαν τετράγωνον καὶ ἐστάθη ἀδύνατον νὰ τὸ διασπάσωμεν. Εἰς τὸ μέσον τοῦ τετραγώνου, μοῦ φαίνεται πῶς τὸν βλέπω ἀκόμη, ἦτο εἷς ἀξιωματικός, ἱππεύων ἕνα κοντόν, μαῦρον ἵππον. Ἦτο πλησίον εἰς τὴν σημαίαν, καπνίζων τὸ σιγάρον του, ὡς νὰ εὑρίσκετο εἰς τὸ καφενεῖον. Κἄποτε κἄποτε, διὰ νὰ δείξουν ὅτι μᾶς ἐπεριφρόνουν, ἡ μουσικὴ των ἔκρουε παιᾶνας ... Ἐξαπολύω ἐναντίον των τὰς δύο ἐμπροσθίας ἴλας. Στάσου καὶ νὰ ἰδῆς! ἀντὶ νὰ διαρρήξωσι τὸ μέτωπον τοῦ τετραγώνου, αἴφνης οἱ ἱππεῖς μου γλυστροῦν πλαγίως, καὶ μοῦ γυρίζουν ὀπίσω ἐν μεγίστῃ ἀταξίᾳ, μὲ πολλοὺς ἵππους χωρὶς ἀναβάτας... καὶ ἐκείνη ἡ διαβολομουσικὴ ἐξηκολούθει τὸν σκοπόν της! Ὅτε διελύθη ὁ καπνός, οὗ ἀπέκρυπτε τὸ τάγμα, εἶδα πάλιν τὸν ἀξιωματικὸν πλησίον εἰς τὴν σημαίαν, μὲ τὸ σιγάρον ἀκόμη εἰς τὸ στόμα. Ἐσκύλιασα τότε, καὶ διέταξα νέαν προσβολήν, τὴν ὁποίαν ὡδήγουν ὁ ἴδιος. Τὰ ὅπλα τῶν Κορσικανῶν, πυρωμένα ἀπὸ τὴν πολλὴν χρῆσιν, δὲν ἐδούλευαν, ἀλλ' οἱ στρατιῶται παρατεταγμένοι εἰς ἓξ στοίχους καὶ προτείνοντες τὰς λόγχας κατὰ τῶν ἵππων, ἐστέκοντο στεροί, ὡς τεῖχος! Ἐφώναξα, ἐνεθάρρυνα τοὺς ἄνδρας, ἔσφιγγα διὰ τῶν ὑποδημάτων τὸν ἵππον μου νὰ προχωρήσῃ, ὅτε ὁ ἀξιωματικὸς αὐτὸς οὗ σᾶς λέγω πετάξας τέλος πάντων τὸ σιγάρον του, μὲ ἔδειξε μὲ τὸ χέρι εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του. Μοὶ ἐφάνη πῶς ἤκουσα, ὡς νὰ ἔλεγεν· Al capello bianco! Ἐφορεῦσα τότε λευκὸν πτερόν. Ἄλλο τι πλέον δὲν ἤκουσα, διότι σφαῖρα διεπέρασε τὸ στῆθός μου. — Ἦτο λαμπρὸν τάγμα ἐκεῖνο, κύριε Δέλλα Ῥέββια, τὸ πρῶτον τοῦ δεκάτου ὀγδόου εὐζωνικοῦ συντάγματος, ὅλον ἀπὸ Κορσικανούς, καθὼς ἔμαθα κατόπιν.

— Ναί, εἶπεν ὁ Ὄρσος, ὑπεχώρησαν ἐν τάξει καὶ ἔσωσαν τὴν σημαίαν των· ἀλλὰ τὰ δύο τρίτα τῶν γενναίων ἐκείνων ἀνδρῶν ἀναπαύονται σήμερον εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Βικτωρίας.

— Μήπως τυχὸν εἰξεύρετε πῶς ὠνομάζετο ὁ διοικῶν αὐτοὺς ἀξιωματικός ;

— Ἦτο ὁ πατήρ μου. Ἦτο τότε ταγματάρχης τοῦ δεκάτου ὀγδόου καὶ προεβιβάσθη ἔπειτα εἰς συνταγματάρχην διὰ τὴν γενναιότητα τὴν ὁποίαν ἔδειξε κατὰ τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν.

— Πατήρ σας! Ἦτο πολὺ ἀνδρεῖος τῇ ἀληθείᾳ. Μεγάλως θὰ ἔχαιρον ἂν τὸν ἐπανέβλεπον, καὶ θὰ τὸν ἀνεγνώριζα, εἰμαι βέβαιος. Ζῇ ἀκόμη;

— Ὄχι, συνταγματάρχα, εἶπεν ὁ νέος ὠχριάσας ἀνεπαισθήτως.

— Ἦτο εἰς τὸ Βατερλῶ;

— Ναί, συνταγματάρχα, ἀλλὰ δὲν ἠτύχησε

νὰ πέσῃ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης....

Ἀπέθανεν ἐν Κορσικῇ... πρὸ δύο ἐτῶν... Τί ὡραία ἀληθῶς εἶναι ἡ θάλασσα! εἶναι τώρα δέκα ἔτη ὁποῦ δὲν εἶδα τὴν Μεσόγειον.-Δὲν σᾶς φαίνεται ὅτι ἡ Μεσόγειος εἶναι ὡραιοτέρα τοῦ ὠκεανοῦ, δεσποσύνη;

— Μοὶ φαίνεται ὅτι εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον κυανῆ.... καὶ τὰ κύματά της στεροῦνται μεγαλείου.

— Σᾶς ἀρέσκουσιν αἱ ἄγριαι καλλοναί, δεσποσύνη; Τότε πιστεύω ὅτι θὰ εὐχαριστηθῆτε ἐν Κορσικῇ.

— Ἡ θυγάτηρ μου, εἶπεν ὁ συνταγματάρχης εὐχαριστεῖται νὰ βλέπῃ ἔκτακτα καὶ παράδοξα. καὶ δι' αὐτὸ δὲν τῆς ἤρεσε πολὺ ἡ Ἰταλία.

— Ἐξ ὅλης τῆς Ἰταλίας, εἶπεν ὁ Ὄρσος, μόνον τὴν Πῖσαν γνωρίζω, ὅπου διέμεινα ὀλίγον χρόνον, μαθητὴς ὤν· ἀλλὰ πάντοτε μετὰ θαυμασμοῦ ἀναπολῶ τὸ Κοιμητήριον, τὴν Μητρόπολεν, τὸν Ἐπικλινῆ Πύργον... ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸ Κοιμητήριον. Ἐνθυμεῖσθε τὴν τοιχογραφίαν ἐκείνην τοῦ Ὀρκάνια, τὸν Θάνατον... Μοῦ φαίνεται ὅτι ἠμπορῶ νὰ τὴν σχεδιάσω ἐκ μνήμης, τόσον ζωηρῶς ἐνετυπώθη εἰς τὸν νοῦν μου.»

Ἡ μὶς Λυδία ἐροβήθη μὴ ἀρχίσῃ ὁ ὑπολοχαγὸς κἀνὲν ἐνθουσιῶδες ἐγκώμιον.

«Ναί, ναί, πολὺ ὡραία εἶναι, εἶπε χασμηθεῖσα. Νὰ μὲ συγχωρῆτε, πατέρα μου, ἔχω ὀλίγην κεφαλαλγίαν καὶ θὰ καταβῶ εἰς τὸν κοιτῶνά μου.»

Ἀσπασθεῖσα δὲ τὸ μέτωπον τοῦ πατρὸς καὶ χαιρετίσασα τὸν Ὄρσον διὰ μεγαλοπρεποῦς προσκλίσεως τῆς κεφαλῆς, ἀπῆλθεν. Ἀπομείναντες μόνοι οἱ δύο ἄνδρες ἔστρεψαν τὴν ὁμιλίαν εἰς τὸ περὶ κυνηγεσίων καὶ πολέμων κεφάλαιον.

Ἔμαθαν δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἐν Βατερλῷ μάχην εὑρέθησαν ἀντιμέτωποι, καὶ πολλὰς σφαίρας θὰ ἀντήλλαξαν πρὸς ἀλλήλους. Ἕνεκα τούτου ἡ φιλία των ἐγένετο στενωτέρα. Ἀλληλοδιαδόχως ἐπέκριναν τὸν Ναπολέοντα, τὸν Βελλιγκτῶνα, τὸν Βλύχερ, ἔπειτα συνεκυνήγησαν δορκάδας, ἀγριοχοίρους καὶ μούσμονας. Βαθείας δὲ γενομένης νυκτὸς καὶ ἐκποθείσης καὶ τῆς ὑστάτης φιάλης τοῦ Βορδώ, ὁ συνταγματάρχης ἔθλιψεν αὖθις τὴν χεῖρα τοῦ ὑπολοχαγοῦ καὶ ἐκαλημνύκτισεν αὐτόν, ἐκφράσας ἅμα τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ καταστῇ ἐγκάρδιος ἡ γνωριμία, τῆς ὁποίας τόσον γελοία ἦτο ἡ πρώτη ἀρχή. Καὶ οὕτως ἀπεχωρίσθησαν καὶ ὁ καθεὶς ὑπῆγε νὰ κοιμηθῇ.

[Ἕπεται συνέχεια.]

Ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ καλόν, ὡς σκοπὸς τῆς διανοίας, τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἐλευθερία, ὡς σκοπὸς τῆς ἐνεργείας παρέχουσιν εἰς τὸν ἀνδρικὸν χαρακτῆρα τὴν μεγίστην δύναμιν αὐτοῦ.

(Φρ. Ἀλτχάους)

ΟΙ ΦΡΑΓΚΟΙ ΕΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΩ

ΥΠΟ H. F. Tozer.

Ἡ περίοδος ἡ ἑπομένη εἰς τὴν τετάρτην σταυροφορίαν εἶνε ἴσως ἡ μάλιστα περίπλοκος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ τότε συμβᾶσα καὶ ἡ διανομὴ τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους μεταξὺ τῶν ἐπιδραμουσῶν δυνάμεων μετετόπισε μὲν ἐπί τινα χρόνον, ἐξησθένισε δὲ διὰ παντὸς τὴν βυζαντιακὴν ἀρχήν, αἱ δὲ διάφοροι ἀπὸ τῆς Δύσεως ἡγεμονίαι αἱ βλαστήσασαι ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς δὲν ἔσχον πραγματικὸν δεσμὸν ἑνότητος, οὐδ' ἰσχὺν ἀρκοῦσαν ὅπως ἐμποιήσωσι γενικὴν ζωτικότητα. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἐπακόλουθος αὐτῶν ἱστορία ἀποτελεῖται ἐξ ἀλληλοδιαδόχων ἀγώνων καὶ μεταβολῶν, ἐξ ὧν προέρχονται ἀλλαγαὶ τῶν συνόρων σχεδὸν ἐκπληκτικαί.

Συνῳδὰ τῇ συνθήκῃ τῆς διανομῆς τῇ προσυμφωνηθείσῃ ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων συμμάχων τὸ κράτος ἔμελλε νὰ διαιρεθῇ εἰς τρία μέρη, ὧν τὸ μὲν ἔμελλε νὰ πονεμηθῇ τῷ Λατίνῳ αὐτοκράτορι, ἔχοντι κέντρον διοικήσεως τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἕτερον τῇ Βενετίᾳ καὶ τὸ τρίτον ταῖς ὑπολοίποις δυνάμεσι ταῖς μετασχούσαις τῆς ἐκστρατείας. Ἀλλὰ πράγματι ἡ συνθήκη δὲν ἐτηρήθη ἐπακριβῶς, μεγάλα δὲ μέρη τῆς κατακτηθείσης χώρας ἐγένοντο κλῆρος τυχοδιωκτῶν. Τὸ ἀξίωμα αὐτοκράτορος τῆς Ῥωμανίας προσηνέχθη τῷ Βαλδουίνῳ, κόμητι τῆς Φλανδρας· πολλαὶ δὲ τῶν νήσων, ὡς ἠδύνατό τις νὰ νοήσῃ, περιῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Βενετίας. Βονιφάτιος ὁ μαρκήσιος τῆς Μομφερράτης, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν Σταυροφόρων, ἐγκαθιδρύθη ὡς βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης, περιλαμβανούσης τὴν ἐπαρχίαν Μακεδονίαν· ἄλλοι δὲ ἀρχηγοὶ κατέλαβον διάφορα μέρη τῆς κυρίως Ἑλλάδος ὡς τιμαριοῦχοι τοῦ κράτους. Αὗται δ' αἱ Ἀθῆναι κατέστησαν ἡ ἕδρα ἐπιφανοῦς ἡγεμονίας ὑποκειμένης εἰς βουργούνδειον εὐπατρίδην, τὸν Ὄθωνα De la Roche, λαβόντα τὸν τίτλον *μεγάλου κυρίου*, ἀντικατασταθέντα κατόπιν διὰ τοῦ τίτλου τοῦ δουκός. Εἰς τὸν τίτλον τοῦτον ἀναφερόμενος ὁ Δάντης, ὅστις ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ δουκάτου τούτου κατὰ τὴν ἀκμὴν αὐτοῦ, παιεῖται λόγον περὶ τοῦ Θησέως ὡς δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν (duca d'Atene) *, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου καλεῖ τὸν Πεισίστρατον *κύριον* (sire) τῆς αὐτῆς πόλεως**. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ Σαικσπεῖρος, ἑπόμενος τοῖς Ἰταλοῖς συγγραφεῦσι, εἰσάγει τὸν Θησέα ὡς δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸ *Ὄνειρον θερινῆς νυκτὸς* (*Midsummer Night's Dream*). Ἀξιοσημείωτον δὲ εἶνε καὶ τοῦτο, ὅτι, εἰ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν νέων τούτων κατακτητῶν δὲν ἦσαν Γάλλοι οὔτε τὴν καταγωγὴν οὔτε ἐκ πολιτικῆς ὑπηκοότητος, νῦν ἤδη ἡ γαλλικὴ γλῶσσα ἐλαλεῖτο οὕτω γενικῶς ὑπ' αὐτῶν, ὥστε τὸ ὄνομα Φράγκος, οὗ ἐποιησάμην χρῆσιν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς παρούσης πραγματείας, περιῆλθε κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ὡς καὶ τὴν σήμερον ἔτι, εἰς κοινὴν χρῆσιν πρὸς δήλωσιν ἁπάντων ἐν γένει τῶν κατοίκων τῆς δυτικῆς Εὐρώπης.

Ἀλλ' ἐν ᾧ αἱ ξέναι αὗται δυνάμεις ἀποκαθίσταντο ἐν ταῖς ὑπ' αὐτῶν νεωστὶ κατακτηθείσαις χώραις, ἡ σύγχυσις ηὐξάνετο ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς ἐμφανίσεως πολλῶν ἀπαιτητῶν ἀξιούντων νὰ καταλάβωσι τὰς χώρας ἐκείνας αἵτινες ἔμενον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ἐν Τραπεζοῦντι ἀπόγονος τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν ἵδρυσε κράτος, ὅπερ ἕνεκα τῆς ἀπωτάτης αὐτοῦ θέσεως ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Μαύρης θαλάσσης ἐπέζησε τὴν τελικὴν καταστροφὴν τοῦ συγγενοῦς αὐτῷ κράτους. Ἡ ἐν Βιθυνίᾳ Νίκαια, ἐγγύτατα τῆς Κωνσταντινουπόλεως κειμένη, κατελήφθη ὑπὸ τῶν νομίμων κληρονόμων τοῦ βυζαντιακοῦ θρόνου, ἀπέβη δ' ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἑστία δυνάμεως ἥτις τὸ μὲν πρῶτον συνεκράτησε βαρὺν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἡμόρου αὐτοκρατορίας τῆς Ῥωμανίας, εἶτα δ' ἐκαιροφυλάκτησε τὴν ταχέως αὔξουσαν ἀσθένειαν αὐτῆς μέχρις οὗ ἔφθασεν ἡ στιγμὴ τῆς ἀνακτήσεως τῆς ἀπολεσθείσης κληρονομίας. Ἄλλη δ' ἡγεμονία ἱδρύθη ἐν Ἠπείρῳ, ἧς ὁ δεσπότης ηὐτύχησε νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ Θεσσαλονίκης τοὺς Λατίνους καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν πόλιν ταύτην ἕδραν ἑλληνικοῦ κράτους, οὕτως ὥστε ἐπί τινα χρόνον ἐφαίνετο ὅτι οἱ δεσπόται τῆς Θεσσαλονίκης καὶ οὐχὶ οἱ ἐν Νικαίᾳ βασιλεῖς ἔμελλον νὰ ἄρξωσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ὅμως εἰ καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων τὸ κράτος τῆς Θεσσαλονίκης κατεκτήθη καὶ ἀπερροφήθη ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ, ἡμιανεξάρτητον δεσποτᾶτον τῆς Ἠπείρου ἐξηκολούθησεν ὑπάρχον ἐπὶ ἕνα αἰῶνα καὶ πλέον μετὰ τοῦτον τὸν χρόνον. Ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἀρχομένης τῆς δεκάτης τετάρτης ἑκατονταετηρίδος, ἄλλο στοιχεῖον ταραχῆς, ἡ μεγάλη καταλωνικὴ ἑταιρεία, διέδραμε δίκην κομήτου τὸν οὐρανὸν τῆς ἀνατολῆς, καὶ ἐπέδρασε σπουδαίως ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τῆς περιόδου ταύτης. Τὰ κατὰ τὴν μισθωτὴν ὑπηρεσίαν τῶν τυχοδιωκτῶν τούτων, αἱ διαπραγματεύσεις αὐτῶν μετὰ τῆς ἀνιδρυθείσης ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, τὸ ἀνυπότακτον αὐτῶν καὶ αἱ στάσεις κατὰ τῶν ἀρχηγῶν των καὶ ἡ στρατιωτικὴ αὐτῶν ἀνδραγαθία καὶ αἱ βάρβαροι ἀθεμιτουργίαι ζῶσι δι' ἡμᾶς ἐν ταῖς σελίσι τοῦ ὁμογενοῦς αὐτῶν χρονογράφου, Ῥαμὼν Μουντάνερ· ἀλλ' ἡ πραγματικὴ αὐτῶν σημασία διὰ τὴν ἱστορίαν συνίσταται εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ μεγάλῃ παρὰ τὸν Κηφισὸν μάχῃ (1310 μ. Χ.) ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν τοῦ ἄνθους τῆς φραγκικῆς ἱππωσύνης, ὅπερ συνηθροίσθη ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος ὅπως ἀντιταχθῇ αὐτοῖς. Καὶ τὰ μὲν λατινικὰ κράτη οὐδέποτε πλέον συνῆλθον ἐκ ταύτης τῆς ἥττης· οἱ δὲ Καταλώνιοι ἐγκαθιδρύθησαν ἐν τῇ χώρᾳ καὶ κατέστησαν ἐν αὐτῇ ἡ ἐπικρατοῦσα δύναμις ἕως περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, ὅτε ἠναγκάσθησαν καὶ αὐτοὶ νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὸν φλωρεντιακὸν οἶκον τῶν Ἀτσαγιολῶν, ὅστις πρὸ τούτου τοῦ χρόνου εἶχε καταλάβει τὴν Κόρινθον καὶ ἄλλας ἐν Ἑλλάδι χώρας. Ἀλλ' ἡ διχόνοια καὶ ζηλοτυπία ἡ λυμαινομένη τὰ διάφορα κράτη, εἰς ἃ ἡ χώρα ἦτο διανεμημένη, κατέστησεν αὐτὰ ἀνίκανα ὅπως ἀντιστῶσιν εἰς ἰσχυρὸν πολέμιον· οὕτω δ' ἐν τέλει οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπιδραμόντες ἐξεσάρωσαν ἅπαντας ἀδιακρίτως, τούς τε ἀνατολικοὺς καὶ τοὺς ἀπὸ δυσμῶν.

Τὰ πλεῖστα τῶν ἀνωτέρω καταλεγέντων κρατῶν μνημονεύονται, εἰ καὶ διὰ λίαν βραχέων ἐν γένει, παρὰ τοῦ Γίββωνος ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ. Ἀλλ' ὑπάρχει μία τῶν φραγκικῶν ἐν Ἑλλάδι καθιδρύσεων, ἡ ὕπαρξις τῆς ὁποίας μόλις που θὰ ἀνεκαλύπτετο ἐκ τῆς διηγήσεως αὐτοῦ, εἰ καὶ διήρκεσεν ἐπὶ δύο αἰῶνας καὶ πλέον καὶ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἦτο ἡ ἐπισημοτάτη ἁπασῶν. Αὕτη δ' ἦτο ἡ ἡγεμονία τῆς Ἀχαΐας ἢ τοῦ Μωρέως. Ὁ δὲ λόγος τῆς παραλείψεως ταύτης εἶνε λίαν εὐνόητος, τουτέστιν ἡ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Γίββωνος ἔλλειψις τοῦ ὑλικοῦ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἡγεμονίας ταύτης. Καὶ ἀναφέρεται μὲν αὕτη εἰκαίως ὑπὸ συγχρόνων συγγραφέων, ὀσάκις τὰ γεγονότα περὶ ὧν οὗτοι ποιοῦνται λόγον ἐφάπτονται αὐτῆς· οὕτω δὴ ἐπὶ παραδείγματι γίνεται μνεία αὐτῆς ἐκ μὲν τῶν Βυζαντίνων ἱστορικῶν παρὰ τῷ Νικήτᾳ καὶ Ἀκροπολίτῃ ὡς πρὸς τὴν πρώτην αὐτῆς περίοδον καὶ παρὰ τῷ Φραντζῇ ὡς πρὸς τὴν τελευταίαν, ἐκ δὲ τῶν δυτικῶν χρονογράφων παρὰ τῷ Βιλλαουρδουίνῳ, τῷ ἱστοριογράφῳ τῆς τετάρτης σταυροφορίας. Ἀλλὰ περὶ τῶν τυχῶν εἰς ἃς αὕτη περιέπεσε, πολλῷ δ' ἧττον περὶ τῆς καταστάσεως τῆς χώρας κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον οὐδὲν ἦτο γνωστὸν μέχρι τοῦ 1825, ὅτε ὁ Buchon ἐδημοσίευσε μετάφρασιν τοῦ ἐμμέτρου ἑλληνικοῦ χρονικοῦ *περὶ τῆς κουγκέστας τοῦ Μωρέως*, οὗ τὸ πρωτότυπον ἐξεδόθη ὑπ' αὐτοῦ κατόπιν ἐν ἔτει 1841.

Τὸ σπουδαῖον τοῦτο μνημεῖον, ἔχον ἀξίαν ἱστορικὴν τε καὶ φιλολογικήν, ἀναγράφει τὴν ἱστορίαν τῆς ἡγεμονίας κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς, συγχρόνως δ' ἐπιχέει φῶς ἄπλετον ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῆς βίου καὶ ὀργανισμοῦ. Αἱ δ' ἐπακόλουθαι ἔρευναι τοῦ Buchon διεφώτισαν πολλὰς δυσχερείας ἀναφερομένας εἰς τὴν σκοτεινὴν ταύτην περίοδον, τὰ δὲ πορίσματα τῶν ζητήσεων αὐτοῦ συνωψίσθησαν διὰ

Inf. XII 17

** Purg. XV 97

τὸ ἀγγλικὸν κοινὸν ὑπὸ τοῦ Φίνλαιϋ. Ἀπὸ δ' ἐκείνου τοῦ χρόνου μέγα πλῆθος προσθέτων εἰδήσεων περὶ τοῦ ζητήματος τούτου συνελέγησαν διὰ τῶν ἀτρύτων μόχθων τοῦ καθηγητοῦ Καρόλου Χόπφ ἐρευνήσαντος ἐπὶ τούτῳ τῷ σκοπῷ τὰ ἀρχεῖα τῶν κυριωτάτων πόλεων τῆς ἀρκτῴας Ἰταλίας, ὡς καὶ πολλῶν πόλεων τῆς Μεσογείου· οὕτω δ' ἐπέτυχεν οὗτος ἀμφότερα, τήν τε ἐν πολλοῖς ἐπανόρθωσιν ἀνάκριβειῶν τοῦ χρονικοῦ καὶ τὴν πλήρωσιν κενῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἡ δὲ οὕτω συναθροισθεῖσα ὕλη παρουσιάζεται ὑπὸ εὐανάγνωστον μορφὴν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Hertzberg γραφείσῃ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος. Τῆς δ' ἀνὰ χεῖρας πραγματείας ἀντικείμενον εἶνε πρῶτον μὲν νὰ παρέξῃ βραχεῖαν εἰκόνα τῆς ἱστορίας τῆς περιόδου ταύτης, δεύτερον δὲ ἀνάλυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ χρονικοῦ τοῦ Μωρέως καὶ τρίτον περιγραφὴν τῶν διασωζομένων ἐν τῇ χώρᾳ λειψάνων τῆς περιόδου τῆς φραγκικῆς κατακτήσεως, ὧν πρὸς ἐξέτασιν ἐπεχείρησα περιοδείαν διὰ τῆς Πελοποννήσου κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1882 συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ κ. Crowder. (¹)

Α' Σκιαγραφία τῆς ἱστορίας τῆς ἐν Μωρέᾳ φραγκικῆς ἡγεμονίας.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1204, τοῦ αὐτοῦ καθ' ὃ ἡ Κωνσταντινούπολις ἑάλω ὑπὸ τῶν Λατίνων, Γοδοφρεῖδος ὁ Βιλλαρδουῖνος, Φράγκος ἱππότης εὐγενοῦς ἐν Καμπανίᾳ οἴκου καὶ ἀνεψιὸς τοῦ ὁμωνύμου στρατάρχου τῆς Ῥωμανίας, οὗ πρὸ βραχέος ἐμνημονεύθη τὸ χρονικόν, ἐπέστρεφεν ἐκ Παλαιστίνης, ὅπου εἶχε πορευθῆ ὡς σταυροφόρος, ἀνεξαρτήτως τῆς αὐτῆς σταυροφορίας, ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν ἐπιτυχιῶν τῶν Φράγκων ἐν τῇ κατὰ τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας ἐπιδρομῇ. Ἀναγκασθεὶς δὲ ὑπὸ τρικυμίας, κατέφυγεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Μεθώνης, κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν ἄκραν τῆς Πελοποννήσου· ἐν ᾧ δέ, δεσμευόμενος ὑπὸ τῶν πνεόντων ἐναντίων ἀνέμων, διέμενεν αὐτόθι, ἐπελάβετο σχέσεων μετά τινος τῶν ἐν Μεσσηνίᾳ ἐπιφανῶν, τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, ἐκ κηδεστείας συγγενοῦς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῶν Ἀγγέλων, τῶν διαδόχων τῶν Κομνηνῶν, καὶ ἐπενόησεν ἐν συνεννοήσει μετ' αὐτοῦ σχέδιον πρὸς καθυπόταξιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης τῆς Ἑλλάδος. Αἱ δὲ περιστάσεις ἐν αἷς εὑρίσκετο ἡ χώρα ἦσαν ἐν πολλοῖς εὐνοϊκαὶ πρὸς τοιοῦτό τι ἐγχείρημα, ἐπειδὴ ἡ συγκεντρωτικὴ τάσις τῆς βυζαντιακῆς διοικήσεως, ἥτις εἴπερ τι καὶ ἄλλο ἐροβεῖτο τὴν ἐπανάστασιν, εἶχεν ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἀποθαρρύνει πᾶσαν διοργάνωσιν τείνουσαν εἰς αὐθυπεράσπισιν παρὰ τῶν κατωτικῶν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐν τοῖς χρόνοις περὶ ὧν ὁ λόγος αὐτὴ ἡ διοίκησις ἦτο κατεστραμμένη. Τὸ δὲ ἄθλον πολλῷ μᾶλλον ἦτο ἑλκυστικόν, ἐπειδὴ τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἑλλάδος ἐφ' ἱκανοὺς αἰῶνας εἶχε σχετικῶς μείνει ἀνενόχλητον ὑπὸ προσβολῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἀγώνων ἐμφυλίων, ἐπομένως ἦτο ἐπιμελῶς καλλιεργημένον καὶ κατεῖχε συνεσωρευμένα δυσάριθμα πλούτη. Ἡ δὲ συμμαχία τοῦ Βιλλαρδουίνου μετ' ἰθαγενοῦς μεγιστᾶνος προύκαλεσε παρὰ τοῖς Ἕλλησι κατοίκοις ὑπὲρ αὐτοῦ προδιάθεσιν, αὐξηθεῖσαν κατόπιν ὅτε εὗρον ὅτι ἦτο διατεθειμένος νὰ σεβασθῇ τὰ προνόμια αὐτῶν. Διὰ τοιούτου τρόπου ὁ Βιλλαρδουῖνος κατέστη ἄνευ μεγάλης δυσχερείας κύριος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Μεσσηνίας, τοῦ πλουσίου πεδίου τῆς Ἤλιδος μετὰ τῆς πρωτευούσης αὐτῆς Ἀνδραβίδας καὶ αὐτῆς τῆς ἐπιφανοῦς πόλεως τῶν Πατρῶν. Ἀλλ' ἤδη κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνὸς ἀπέθανεν, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Μιχαήλ, πειθόμενος ὅτι ὁ Γάλλος ἡγεμὼν ἠγωνίζετο μόνον ὑπὲρ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ συμφέροντος, διέλυσε τὴν μετ' αὐτοῦ συμμαχίαν καὶ ἐκάλεσε τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τὰ ὅπλα, ὅπως ἐξώσωσι τοὺς ἐπιδρομεῖς. Ὁ δὲ Βιλλαρδουῖνος ἐνόησεν ὅτι μετὰ βραχὺ ἤθελεν ἐξαναγκασθῆ εἰς μεγάλους ἀγῶνας, ἄγοντας εἰς ἐλάττωσιν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις δὲ ἡ Πελοπόννησος προσεβλήθη καὶ ἐξ ἄλλου μέρους. Βονιφάτιος, ὁ νεωστὶ ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς μοίρας τῶν σταυροφόρων τῶν ἐπιχειρησάντων τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος, ἐν δ' ἔτει 1205 ἐξεστράτευσε πρὸς νότον, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος de la Roche, τοῦ Γουλιέλμου Σαμπλίττου καὶ ἄλλων μεγιστάνων. Εὗρον δ' οὗτοι μόνον ἀσθενῆ ἀντίστασιν, μετὰ δὲ τὴν ἐν Ἀθήναις ἐγκατάστασιν τοῦ Ὄθωνος de la Roche προεχώρησαν πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ. Καὶ μέρος μὲν αὐτῶν ὑπὸ τὸν Βονιφάτιον ἐπολιόρκησαν τὸν Ἀκροκόρινθον, ὃν εἶχε καταλάβει ὁ Λέων Σγουρός, ὁ Βυζαντῖνος διοικητὴς τοῦ Ναυπλίου καὶ Ἄργους, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει τὴν ὑπεράσπισιν τῆς χώρας· ἄλλο δὲ ἀπόσπασμα, μεθ' οὗ ἐτάσσετο ὁ Σαμπλίττης, ἐστρατοπέδευσε πρὸ τοῦ Ναυπλίου. Ἐνταῦθα δὲ οἱ δύο προωρισμένοι κατακτηταὶ τῆς χώρας συνήντησαν ἀλλήλους. Ὁ Βιλλαρδουῖνος, ἀπογνοὺς ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ ὑποτάξῃ αὐτὸς τὴν χώραν καὶ ἀκούων ὅτι μέρος τῶν συμμάχων δυνάμεων προεχώρει ἐκ βορρᾶ, ἐγκατέλιπε τὰς ἐν Μεσσηνίᾳ κτήσεις του, καὶ πορευόμενος διὰ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀχαΐας παρέστη πρὸ τοῦ Ναυπλίου. Ἐνταῦθα προέτεινεν εἰς τὸν Σαμπλίττην, ὅστις ἦτο συμπατριώτης του, κατήγετο δηλαδὴ ἐκ Καμπανίας, νὰ καταστῇ κύριος τῆς χώρας καὶ προσηνέχθη νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπ' αὐτὸν καὶ νὰ γείνῃ ὑπήκοός του. Ὁ δὲ βασιλεὺς Βονιφάτιος, ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἕνεκα ἐπιδρομῆς τῶν Βουλγάρων εἰς τὰς κτήσεις του, ἠναγκάσθη νὰ προσδράμῃ εἰς ὑπεράσπισιν αὐτῶν, ἐδήλωσε τὴν συναίνεσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην καὶ ἐπεκύρωσεν ἐκ προκαταβολῆς τὰς οἱαδήποτε μελλούσας κατακτήσεις τοῦ Σαμπλίττου. Οὕτω δὲ αἱ συνηνωμέναι δυνάμεις τῶν δύο συμμάχων, ἀποτελούμεναι ἐξ ἑκατὸν ἱππέων καὶ μεγάλου πλήθους ἐνόπλων, προεχώρησαν διὰ Πατρῶν καὶ Ἀνδραβίδας ὅπως ἀνακτήσωσι τὰς προτέρας τοῦ Βιλλαρδουίνου κτήσεις, τοῦθ' ὅπερ εὐχερῶς κατώρθωσαν. Ἀλλ' ἡ περαιτέρω προέλευσις αὐτῶν προέκρουσεν εἰς ἀντιστάσεις. Οἱ ἰσχυροὶ Ἕλληνες γαιοκτήμονες, οἵτινες οὐδαμῶς διενοοῦντο νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰς κτήσεις αὐτῶν ἀμαχητί, ἀπετέλεσαν στρατιὰν συνισταμένην ἐκ τῶν λειψάνων τῶν βυζαντιακῶν φρουρῶν, ἐκ στιφῶν ὀρεσιβίων φιλοπολέμων καὶ στρατιωτῶν σταλέντων εἰς βοήθειαν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Μιχαήλ, καὶ συναθροισθέντες ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τῆς Μεσσηνίας, τῷ Στενυκληρικῷ πεδίῳ τῶν κλασικῶν χρόνων, συνῆψαν μάχην πρὸς τοὺς Φράγκους ἐν τῷ ἐλαιῶνι τοῦ Κουνοδούρου. Ἀλλ' ἡττήθησαν δεινῶς, ἡ δ' ἐκ τῆς ἐπιφανοῦς ταύτης τῶν Φράγκων νίκης ἐμποιηθεῖσα ἐντύπωσις ὑπῆρξεν οὕτω μεγάλη, ὥστε ἐντὸς βραχέος χρόνου οἱ ἐπιδρομεῖς προσαπέκτησαν τὸ ὑπόλοιπον τῆς Μεσσηνίας, τὸ μέγιστον μέρος τῆς Ἀρκαδίας, περιλαμβανομένου τοῦ κάστρου τῆς Βελιγοστῆς, κατὰ τὰ νοτιοδυτικὰ ἄκρα τῆς χώρας ταύτης, καὶ τοῦ Νικλίου κειμένου ἐν τῇ θέσει τῆς ἀρχαίας Τεγέας κατὰ τὰ νοτιοανατολικὰ τῆς Ἀρκαδίας, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν ἐπιφανῆ πόλιν Λακεδαιμονίαν, τὴν μεσαιωνικὴν ἀντιπρόσωπον τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Ἀλλ' αἱ ὀχυραὶ θέσεις ἔτυχον γενναίας ὑπερασπίσεως, ἡ δὲ τελευταία τῶν μνημονευθεισῶν πόλεων ἀντέστη κατὰ τῶν νικητῶν ἐπὶ πέντε ἡμέρας. Τότε πλέον ὁ Σαμπλίττης προσέλαβε τὸν τίτλον *πρίγκιπος τῆς Ἀχαΐας* καὶ ἐδωρήσατο τῷ Βιλλαρδουίνῳ τὸ τιμάριον τῆς Καλαμάτας ἐν τῇ πλουσίᾳ χώρᾳ κατὰ τὰ βάθη τοῦ μεσσηνιακοῦ κόλπου. Αἱ δὲ πόλεις Μεθώνη καὶ Κορώνη ἐν τῇ δυτικωτάτῃ τῶν τριῶν νοτίων χερσονήσων κατείχοντο εὐχερῶς ὑπὸ τῶν Βενετῶν, εἰς οὓς εἶχον παραχωρηθῆ διὰ τῆς ἀρχικῆς πράξεως τῆς διανομῆς, διέμειναν δ' ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν καθ' ὅλην τὴν ἱστορικὴν ταύτην περίοδον, καὶ κατέστησαν σπουδαῖα φρούρια.

(Ἕπεται συνέχεια)

(¹) Αὐτοῦ τοῦ Buchon ἡ περιληπτικὴ ἔκθεσις ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον Histoire des conquêtes et de l' établissement des Français dans les états de l' ancienne Grèce sous les Ville—Hardoin. Vol. I 1846· ἀλλὰ τὸ ἔργον οὐδέποτε συνεπληρώθη ἕνεκα τοῦ ἐπελθόντος προώρου θανάτου τοῦ συγγραφέως. Τὸ δὲ τοῦ Finlay ἔργον ἀποτελεῖ τὸ ἕβδομον κεφάλαιον τοῦ τετάρτου τόμου τῆς ὑπ' αὐτοῦ γραφείσης History of Greece. Ἡ διήγησις τοῦ Hopf εὑρηται ἐν τόμοις 85 καὶ 86 τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Ersch καὶ Gruber· ἡ δὲ τοῦ Hertzberg ἐν τόμ. Β' τοῦ ἔργου του Geschichte Griechenlands seit dem Absterben des antiken Lebens. Ἡ δ' ἐμὴ σκιαγραφία τῆς περιόδου ταύτης ἐκπηγάζει ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Finlay καὶ Hertzberg.

Ο ΑΛΗΘΗΣ ΓΕΡΟΣΤΑΘΗΣ

Δὲν ὑπάρχει βεβαίως Ἕλλην γράμματα ἠξεύρων, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ γινώσκῃ τὸν *Γεροστάθην* τοῦ Α. Μελᾶ. Τὸ βιβλίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον τόσον εὐστόχως συνέταξεν ὁ μακαρίτης Μελᾶς πρὸς χρῆσιν τῶν παίδων τῆς Ἑλλάδος, μόνον καὶ κύριον ὁδηγὸν ἔχων τὸν δεξιὸν καὶ πρακτικὸν αὐτοῦ νοῦν, ἀπίστευτον εἶναι πόσον ταχέως καὶ πόσον εὐρέως διεδόθη ἀνὰ τὰ σχολεῖα πάντα τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὀλίγοι βεβαίως εἶναι οἱ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ βιβλίου ἐμφάνισιν παῖδες ὄντες, οἵτινες ἐλησμόνησαν τὴν βαθυτάτην ἅμα δὲ ἡδίστην αἴσθησιν, ἣν ἐπροξένησεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Γεροστάθου. Καὶ τί τὸ παράδοξον, ἀφ' οὗ ἐδίψα σχεδὸν ὑγιοῦς ἀναγνώσεως καὶ ἑλληνοπρεποῦς ἡ σχολικὴ νεολαία, ἐν δὲ τῷ τόσον εὐπροσδέκτῳ ἐκείνῳ βιβλιαρίῳ εὕρισκεν πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ κινήσῃ τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον τῆς παιδικῆς τουτέστι τῆς κατ' ἐξοχὴν εὐφαντάστου ἡλικίας; Ἔκτοτε γενεαὶ ὅλαι ἑλληνοπαίδων ἐκεῖ μάλιστα ἔμαθον νὰ ἀναγινώσκωσι τὴν πάτριον γλῶσσαν, ἐκεῖ ἐδιδάχθησαν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἱστορίας τῶν προγόνων, ἐκεῖ διέκριναν τὰς ἀρχὰς τῶν μαθημάτων, ἅτινα ἔμελλον ἔπειτα ἐν τοῖς ἀνωτέροις σχολείοις μεθοδικώτερον καὶ ἐκτενέστερον νὰ διδαχθῶσιν. Ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς κοινωνία ἀποβλέπουσα εἰς τὰς ἀληθῶς μεγάλας τοῦ *Γεροστάθου* ἀρετὰς καὶ ἐπεικῆς δεικνυομένη πρὸς τὰς ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ μικροτέρας αὐτοῦ ἐλλείψεις ἢ ἀστοχίας, διὰ τῆς ἑκατάκτου ὑποδοχῆς, δι' ἧς περιέβαλεν οὕτως εἰπεῖν τὸ παιδαγωγικὸν τοῦτο ἐγκόλπιον, κατέστησε δυνατὴν τὴν διάδοσιν αὐτοῦ δι' ἐκδόσεων ἢ ἀνατυπώσεων τοσούτων, ὅσων οὐδὲν ἄλλο νεοελληνικὸν βιβλίον ἠξιώθη.

Πάντα τὰ παιδία ὅσα ἀνέγνωσαν ἢ ἀναγινώσκουσι τὸν *Γεροστάθην* ὄχι μόνον τέρπονται ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῷ ποικίλης καὶ διδακτικωτάτης ὕλης, ἀλλ' οὕτως εἰπεῖν παρασύρονται καὶ ὑπὸ τῆς μορφῆς, ἣν ὁ συγγραφεὺς ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὸ βιβλίον του ἀπομιμούμενος κατὰ τοῦτο τὰ ἄριστα τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι ὁμοίου εἴδους βιβλιαρίων. Πιστεύουσιν ὅτι ἠπόποτε ἀληθῶς ἔν τινι τῆς εὐάνδρου Ἠπείρου κωμοπόλει πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τὸ φανταστὸν σχολεῖον, τὸ ὁποῖον περιέγραψεν ὁ Α. Μελᾶς, ὅτι ἔζησαν ἐπὶ γῆς οἱ μαθηταὶ ἐκεῖνοι, ὧν περιγράφονται ἐν τῷ *Γεροστάθῃ* αἱ ἀρεταὶ ἢ αἱ κακίαι, ὅτι ἀληθῆ καὶ πραγματικὰ γεγονότα εἶναι αἱ διάφοροι σκηναί, τὰς ὁποίας ἐν τῷ βιβλιαρίῳ διεξέρχονται, μάλιστα δὲ καὶ πρὸ πάντων ὅτι τῷ ὄντι ὑπῆρξεν ὁ ἀγαθὸς καὶ σεβάσμιος γέρων, τοῦ ὁποίου τὴν ἀφελῆ φιλοκαλίαν, τὴν ἄκραν βιωτικὴν ἐμπειρίαν, τὴν τόσην πρὸς τὴν καθαριότητα καὶ τὴν πρὸς τὰ τῆς ὑγιεινῆς παραγγέλματα προσοχήν, κατ' ἐξο-

χὴν δὲ τὴν ποικίλην πολυμάθειαν καὶ τὴν διακαῆ φιλοπατρίαν βλέπουσι περιγραφομένην σχεδὸν ἐν ἑκάστῃ σελίδι τοῦ γοητευτικοῦ των ἀναγνωσματαρίου. Ἡ δὲ πίστις των αὕτη ἡ ἀφελὴς εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ σεμνοῦ ἐκείνου ἀνδρός, τοῦ εἰσηγητοῦ παντὸς ἀγαθοῦ εἰς τὴν μικρὰν καὶ ἀφανῆ κωμόπολιν, ἄγει αὐτοὺς εἰς ἀληθῆ ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τοῦ Γεροστάθου, τοῦ ὁποίου οἱονεὶ ἀναπλάττουσιν ἐν τῇ παιδικῇ των φαντασίᾳ καὶ αὐτὴν τὴν εἰκόνα ἀναπαριστῶντες αὐτὸν καθ' ἑαυτὰ τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον καθ' ἡνέννοιαν ἕκαστον παιδίον ἔχει λάβῃ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ βιβλίου περὶ τοῦ ἀγαπητοῦ ἐκείνου προσώπου. Ὅτε δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου περιγράφονται ἐν τῇ μελαγχολικῇ τοῦ χειμῶνος ὥρᾳ αἱ τελευταῖαι στιγμαὶ τοῦ ἀγαθοῦ γέροντος, ἡ πρὸς τὸν ὁπαῖον συναναστροφὴ τοσοῦτον τὰ ἔχει τέρψῃ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀναγνώσεως τῶν τριῶν τομιδίων, καὶ γίνεται λόγος περὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ ἐπιτυμβίου τοῦ χαραχθέντος ἐπὶ τῆς πλακός, ἥτις ἐκάλυψε διὰ παντὸς τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐτάφη τὸ θνητὸν σκήνωμα τοῦ πολιοῦ φίλου τῶν παίδων, τότε πλέον καὶ δάκρυα, δάκρυα ἀφελῆ μὲν καὶ παιδικά, ἀλλὰ πολύτιμα καὶ ἀπὸ καρδίας εἰλικρινοῦς ἀναβλύζοντα ὑγραίνουσι τοὺς ζωηροὺς ὀφθαλμούς των...

Ὑπῆρξε λοιπὸν τῷ ὄντι ὁ Γεροστάθης;

Καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ συγγράψαντος τὸν *Γεροστάθην*, ὅπως αἱ πλεῖσται ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι, δεινῶς ἐχειμάσθη ἐις τὸν φοβερὸν χειμῶνα τὸν συνταράξαντα πᾶσαν γῆν ἑλληνικὴν κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα τὰ δεινὰ μέν, ἀλλὰ πλήρη δόξης καὶ τιμῆς, καθ' ἃ τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἀγωνισθὲν ὑπερανθρώπως πρὸς ἀληθῆ κολοσσὸν κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ λάβῃ οἱονεὶ βραβεῖον τοῦ τε ἀγῶνος καὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ μακροῦ μαρτυρίου τοὐλάχιστον ἐν μέρει τὴν ἐλευθερίαν. Μετὰ πολλὰς δὲ οἰκογενειακὰς περιπετείας, ὧν ἡ ἀφήγησις εἶναι ἀλλοτρία τῆς παρούσης διατριβῆς, ὁ Λ. Μελᾶς εἶχε καταφύγῃ εἰς τὴν Κέρκυραν, τὸν ἀληθῆ ἐκεῖνον κατὰ τοὺς τότε χρόνους παντὸς χειμαζομένου λιμένα. Ἐκεῖ δὲ καταφυγὼν καὶ μαθητεύων ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ τότε Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ εὗρεν ἀρωγὴν καὶ προστασίαν σχεδὸν πατρικὴν παρ' ἀνδρὶ Κερκυραίῳ, τῷ Φιλίππῳ Λαβράνῳ, εἰς ὃν ἔχει ἀφιερωμένον εὐγνωμονῶν καὶ τὸν *Γεροστάθην* του. Εἰς τούτου δὲ τοῦ ἀνδρὸς τὴν καλοκἀγαθίαν ὀφείλει ὁ Λ. Μελᾶς καὶ τὴν μετάβασίν του βραδύτερον εἰς τὴν Ἰταλίαν, τῆς ὁποίας τὰ Πανεπιστήμια δικαίως ἦσαν τότε ἐν μεγάλῃ τιμῇ. Ἐν Κερκύρᾳ ἐγνώρισεν ὁ Μελᾶς καὶ ἕτερον ἄνδρα Ἠπειρώτην, τὸν Κωνσταντῖνον Γεροστάθην, διακρινόμενον διάτε τὴν φιλοπατρίαν αὐτοῦ, ἣν κατέδειξε διὰ τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς πολλαχῶς παρέσχεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα καὶ διὰ τὸν ἐξόχως τακτικὸν καὶ διαιτητικὸν αὐτοῦ βίον, δι' ὃν μάλιστα καὶ ἔφθασεν εἰς γῆρας βαθύ, ὑπερενενηκοντούτης ὄχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποθανών. Καὶ οἱονεώτεροι ἔτι τῶν Κερκυραίων ἐνθυμοῦνται καὶ σχεδὸν νομίζουσιν ὅτι βλέπουσι διερχόμενον πρὸ αὐτῶν τὸν ὑψηλὸν καὶ εὐθυτενῆ γέροντα, τοῦ ὁποίου παραδειγματικὴ ἦτο πάντοτε ἡ καθαριότης καὶ κατὰ πάντα ἄμεμπτος ἡ περιβολή. Τούτου λοιπὸν τοῦ ἀνδρὸς τὸ ὄνομα ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἥρωά του ὁ συγγραφεὺς τοῦ *Γεροστάθου*, ἀποδοὺς εἰς αὐτὸν τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Γεροστάθου καὶ τὴν εὐεργετικότητα τοῦ Λαβράνου. Ἔπλασε δὲ τὸν φανταστόν του Γεροστάθην, τὸν ἀμφοτέρων βεβαίως τῶν ὑπαρκτῶν προσώπων τελειότερον, παρέχοντα ἀφθόνως εἰς τοὺς παῖδας ὅλης κωμοπόλεως ἐκεῖνα τὰ ἀγαθά, ὧν αὐτὸς ἐν μέρει εἶχε τύχῃ ἐκ τῆς συναναστροφῆς τῶν δύο ἀνδρῶν, οὓς ἐν Κερκύρᾳ εἶχε γνωρίσῃ, μάλιστα δὲ καὶ κυρίως τοῦ Λαβράνου.

Ἐξ ὅλης λοιπὸν τῆς πλοκῆς τοῦ ἀρίστου βιβλίου, περὶ οὗ ἐγράψαμεν τὰ ἀνωτέρω, πραγματικὰ εἶναι μόνα τοῦ Γεροστάθου τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἀγάμνησις τοῦ Λαβράνου, ἡ δὲ κωμόπολις καὶ τὸ σχολεῖον καὶ ὁ διδάσκαλος καὶ οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ διάφοροι σκηναὶ τοῦ ἐν τῇ κωμοπόλει βίου καὶ ὁ τῆς κωμοπόλεως γέρων εἶναι πάντα ἐπινοήματα τῆς δεξιᾶς, ὡς ἐλέγομεν καὶ ἀνωτέρω, διανοίας καὶ τοῦ πρακτικοῦ πνεύματος τοῦ Λέοντος Μελᾶ.

Σ.

ΛΕΟΠΟΛΔΟΣ ΡΑΓΚΕ

(Ἐπὶ τῇ ἐνενηκονταετηρίδι αὐτοῦ)

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μετ' ἀπορίας ἀλλὰ καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἤκουσαν οἱ φιλίστορες ὅτι ὁ Λεοπόλδος Ῥάγκε μελετᾷ νὰ ἐκδώσῃ Παγκόσμιον ἱστορίαν. Μετ' ἀπορίας ἠκούσθη τὸ ἄγγελμα, καθότι ὁ συγγραφεὺς ἦτο ἤδη ὑπέργηρως, καὶ οἱ φίλοι τῶν ἱστορικῶν μελετῶν ἐναγωνίως διεμέτρουν τὰς πολυτίμους στιγμὰς τοῦ ἐπιφανοῦς πρεσβύτου. Ἆρα θὰ ἔχῃ, ἔλεγον, τὰς δυνάμεις νὰ περατώσῃ τὸ ἔργον; Ἆρα θὰ προφθάσῃ νὰ θέσῃ τὸν κολοφῶνα εἰς τὸν μακρὸν αὐτοῦ ἐπιστημονικὸν βίον; Μετ' ἐνθουσιασμοῦ δ' εὐέλπιδος ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἀγγελία, καθότι ὁ Λεοπόλδος Ῥάγκε ἄνευ ὑπερβολῆς δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὁ ἐπιφανέστατος τῶν ἱστοριογράφων τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος, τὸν ὁποῖον ἐδίδαξε καὶ ἔτερψεν ἀπὸ νεότητος διὰ συγγραφῶν ἐξόχων, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιστεύετο δικαίως ὅτι παρὰ τοιούτου ἀνδρὸς προσεδοκᾶτο οἱονεὶ τὸ στεφάνωμα ὑπερπεντηκονταετοῦς ἱστοριογραφίας. Τὸ ἔργον ἤρξατο δημοσιευόμενον. Ὁ πρῶτος τόμος ἐξῆλθε τῶν πιεστηρίων ἐν ἔτει 1881. Πῶς ἀντιλαμβάνεται τῆς Παγκοσμίου ἱστορίας ὁ Ῥάγκε ἐδίδαξεν ἡμᾶς ἐν τῷ προλόγῳ ὃν προέταξεν εἰς τὴν συγγραφήν, ἐν ᾧ εἶνε διακεχυμένη ἀξιοθαύμαστος πρεσβυτικὴ γαλήνη μετὰ τῆς ἀνθηρότητος ἐκείνης τῆς νεανικῆς ἥτις ἔχει ἰδιάζουσαν χάριν ἀπαντωμένη εἰς τοὺς γέροντας. Τὰ ῥόδα ἔχουσι διπλῆν ἀξίαν ὅταν προβάλλῃ ἡ ἐρυθρὰ αὐτῶν στεφάνη ἐκ τοῦ μέσου τῶν χιόνων.

Ὁ Ῥάγκε, ὡς ἐν τούτῳ τῷ προλόγῳ ἀποφαίνεται, δὲν θεωρεῖ ἔργον τοῦ ἱστοριογράφου τὸ νὰ λύσῃ τὸ μέγα καὶ δυςεπίλυτον πρόβλημα τῆς θείας δημιουργίας, τὴν σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὴν φύσιν. «Ἡ γῆ, ἄρχεται, ἐγένετο «οἰκήσιμος καὶ κατῳκήθη· οἱ λαοὶ ἐχωρίσθησαν «καὶ ἦλθον εἰς ποικίλην πρὸς ἀλλήλους ἐπικοι«νωνίαν· κατεῖχον τὰς ἀρχὰς τοῦ πολιτισμοῦ πο«λὺν χρόνον πρὶν ἢ εὑρεθῇ ἡ γραφή· ἀλλ' εἰς «ταύτην μόνην ἀναφέρεται ἡ ἱστορία. Μόνον ἐκεῖ«νο δύναται αὕτη νὰ ἐπιχειρήσῃ ὅ τι δύναται νὰ «ἐπιτύχῃ διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς μέσων. Πῶς ἠδύ«ανατο νὰ θαρρήσῃ ὁ ἱστοριογράφος νὰ ποκαλύψῃ «τὸ μυστήριον τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου, τὴν «σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὴν φύ«σιν; Τὰ προβλήματα ταῦτα ὀφείλομεν νὰ ἀνα«θέσωμεν εἰς τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην καὶ συγ«χρόνως εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἀντίληψιν.» Ἀλλ' ἂν ἡ ἐπίλυσις τῶν τοιούτων προβλημάτων δὲν εἶνε ἔργον τοῦ ἱστορικοῦ, ὁ Ῥάγκε εἴπερ τις καὶ ἄλλος γνωρίζει ποῦ δέον νὰ στρέψῃ οὗτος τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, ὁποία ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἱστοροῦντος, ὁποία ἡ μέθοδος τοῦ ἱστοριοδίφου καὶ ὁποία ἡ τέχνη τοῦ ἱστοριογράφου. Δι' ὀλίγων μεγάλων γραμμῶν ἀνακεφαλαιόνει τὴν ἱστορικὴν κίνησιν τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων, καθ' ἃς τὰ μνημεῖα τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἐμελετήθησαν καὶ κατενοήθησαν πληρέστερον, καθ' ἃς ἐν τοῖς ἐρειπίοις πόλεων ἐκλιπουσῶν ἀνεκαλύφθησαν οἰκοδομαὶ ἔχουσαι ἀναγεγραμμένας ἐν τοῖς τοίχοις αὐτῶν τὰς πράξεις τῶν ποτὲ ἰσχυροτάτων ἡγεμόνων τοῦ κόσμου, καθ' ἃς ἀπανταχοῦ ἐπελήφθησαν τῆς μελέτης τῆς ἀρχαιότητος οἱονεὶ μετ' εὐσεβείας. «Πᾶν νέον εὕρημα χαιρετίζεται ὡς εὐτυχὴς ἀνακάλυψις» λέγει ἀζιωματικῶς ἐπιφανὴς ἱστοριογράφος, ἐπισκοπῶν διὰ τοῦ πρεσβυτικοῦ αὐτοῦ βλέμματος καὶ τῆς ἰσχυρᾶς διανοίας τοὺς καρποὺς ἀκαταπονήτων πνευματικῶν ἐργαστηρίων, ὧν σύνθημα εἶνε ἡ ἔρευνα καὶ ἡ διηνεκὴς μελέτη. Τῆς γενικῆς ἱστορίας ἔργον δὲν εἶνε ἡ ἔκθεσις τῆς ἱστορίας τῶν διαφόρων λαῶν, ἀλλ' ἡ ἀναγνώρισις τοῦ συσχετισμοῦ αὐτῶν, ἡ ἀπόδειξις τῆς πορείας τῶν μεγάλων γεγονότων, ἥτις συνδέει καὶ κατέχει ὅλους τοὺς λαούς. Ἐν δὲ τῇ ἀναπτύξει τοῦ πολιτισμοῦ περιλαμβάνεται ὁ θρησκευτικὸς καὶ ὁ πολιτικὸς βίος, αἱ βάσεις τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ἡ παγκόσμιος ἱστορία δὲν δύναται νὰ φορμηθῇ ἀπὸ λαῶν αἰωνίως ἠρεμησάντων, ἀλλ' ὀφείλει νὰ καταδείξῃ τὴν ἐπ' ἀλλήλους ἐπενέργειαν τῶν λαῶν καθ' ὅσον παρουσιάζονται οἱ μὲν μετὰ τοὺς δὲ καὶ ἀποτελοῦσι μετ' ἀλλήλων σύνολον ζωντανόν. Ὑπάρχει ἱστορική τις ζωή, κινουμένη καὶ μεταδιδομένη ἀπὸ ἑνὸς ἔθνους εἰς ἄλλο, ἀπὸ ἑνὸς συστήματος λαῶν εἰς ἄλλο. Ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν διαφόρων λαϊκῶν συστημάτων ἐξεπήγασεν ἡ γενικὴ ἱστορία, ἐν τούτῳ τῷ ἀγῶνι αἱ ἐθνότητες ἀπέκτησαν συναίσθησιν ἑαυτῶν. Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἔθνη μεγάλα καὶ ἰδιόρρυθμα, ἅτινα δὲν εἶνε πλάσματα μόνον τῆς χώρας ἣν οἰκοῦσι καὶ τῆς φυλῆς εἰς ἣν ἀνήκουσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγάλων ἱστορικῶν περιπετειῶν. Ἀλλ' ἡ ἐξέτασις καὶ κατανόησις τοῦ γενικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς ἰδιαζούσης πορείας τῶν ἐπικρατεστάτων ἐθνῶν μόνον κατὰ τοὺς νόμους τῆς ἱστορικῆς κριτικῆς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ. «Μόνον κρι»τικῶς ἐξηρευνημένη ἱστορία δύναται νὰ θεωρηθῇ «ἱστορία. Τὸ βλέμμα μένει πάντοτε ἐστραμμέ»νον πρὸς τὰ γενικά. Ἀλλ' ἐκ ψευδῶν προϋπο»θέσεων ἐξάγονται πορίσματα ψευδῆ. Ἡ κριτικὴ »ἔρευνα ἐξ ἑνός, ἐξ ἑτέρου δὲ ἡ συγκεφαλαιωτικὴ »κατανόησις ὑποστηρίζουσιν ἀλλήλας.»

Τοιαῦται αἱ βάσεις τῆς Παγκοσμίου ἱστορίας τοῦ Ῥάγκε, ἃς, ἀκαταπονήτως ἐργαζόμενος, ἐξέδωκεν ἤδη ἐξ τόμους. Ὁ τελευταῖος αὐτῶν, ἐκδοθεὶς πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ἐξικνεῖται μέχρι τῆς διαλύσεως τοῦ φραγκικοῦ κράτους τοῦ μεγάλου Καρόλου καὶ τῆς θεμελιώσεως τοῦ γερμανικοῦ κράτους κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα.

Ἡ δημοσίευσις τοῦ τελευταίου ἐκδοθέντος τούτου τόμου τῆς μεγαλοπρεποῦς συγγραφῆς, ἐν ᾗ ὁ γηραιὸς διδάσκαλος ἀπεθησαύρισε τὰ πορίσματα τῶν ἱστορικῶν ἐργασιῶν ὁλοκλήρου τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος, συνέπεσε μετὰ τῆς τελέσεως τῆς ἐνενηκονταετηρίδος αὐτοῦ. Ὁ ἀπανταχοῦ γῆς ἐπιστημονικὸς κόσμος κατέθηκεν εἰς τοῦ σεμνοῦ τῆς Κλειοῦς ὑποφήτου τοὺς πόδας τοῦ σεβασμοῦ αὐτοῦ τὸν περισσὸν καὶ ἄδολον φόρον. Ἃς ἐπιτραπῇ καὶ εἰς ἡμᾶς ὅ τι ἐπεβάλλετο, ἃς ἐπιτραπῇ νὰ στείλωμεν ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰλισσοῦ εἰς τῆς Σπρέας τὰς ὄχθας θαυμασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης εἰλικρινῆ ἐπιφώνησιν πρὸς τὸν ἄνδρα ὅστις ἐξ ἤδη ἐτῶν δεκάδας καὶ ὑπερέκεινα κρατεῖ ἄσβεστον τὴν ἱστορικὴν δᾷδα, φωτίζων τῶν αἰώνων τὰ λαβυρινθώδη σκότη. Στεφανοῦμεν τοὺς ἥρωας καὶ θρηνοῦμεν τοὺς μάρτυρας· δοξάζομεν τὰς μεγάλας πόλεις καὶ οἰκτείρομεν τὰ ἄδοξα ἔθνη· μεγαλοποιοῦμεν τοὺς νικητὰς καὶ κατακτοῦμεν τοὺς προδότας· θαυμάζομεν τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς καλλιτέχνας καὶ μελετῶμεν τὸν βίον τῶν πολιτευομένων. Ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν τοὺς μεγάλους διδασκάλους τῆς ἱστορίας. Ἐκεῖνοι περιβάλλουσι τὰ σκέλεθρα τῶν ἀποιχομένων σάρκας καὶ ζωήν· ἐκεῖνοι ἀνεγείρουσι τὰς ἠρειπιωμένας πόλεις· ἐκεῖνοι ὡς ἄλλοι ἔνδεσι πλάσται παρέχουσιν εἰς τοὺς βωβοὺς νεκροὺς τοῦ

παρελθόντος τῆς λαλιᾶς τὸ χάρισμα· ἐκεῖνοι ἀναπλάσσουσιν ἐκ θρυμμάτων ἀρχαῖα μέγαρα, ἐκ βράκων παλαιᾶς πορφύρας, ἐξ ὀλίγων συντριμμάτων τὸν θρόνον τῶν παλαιῶν νόμων· ἐκεῖνοι πλέκουσιν ἐξ ἀμαράντων τῶν ἡρώων καὶ νικητῶν τοὺς στεφάνους· ἐκεῖνοι ἐκφέρουσι κατὰ τῶν τυράννων καὶ τῶν προδοτῶν τὴν ἀληθινόν κατάραν τῆς ἱστορίας· ἐκεῖνοι καταρρίπτουσι τὰ ἀπατηλὰ προσωπεῖα ψευδοῦς μεγαλείου καὶ ἀνορθοῦσιν εἰς περίοπτον ὕψος ἄλλοτε μὲν ἡγνοημένους, ἄλλοτε δὲ παρεγνωρισμένους μεγάλους ἄνδρας. Ζητηταὶ τῆς ἀληθείας ὄντες, ὁτὲ μὲν εὑρίσκουσιν αὐτὴν τεθαμμένην εἰς ἀποκεκομμένων μαρμάρων τεμάχη, ὁτὲ δ' ἐξάγουσιν αὐτὴν εἰς τὸ φῶς τοῦ κόσμου ἐξ ἀμυδρῶν καὶ εὐρωτιώντων ἐγγράφων. Μελετῶντες δὲ τὰ μυστήρια τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ζητοῦσι νὰ εὕρωσι τὰ ψυχικὰ ἐλατήρια τῶν δρώντων ἐν τῇ ἱστορίᾳ προσώπων καὶ νὰ κατανοήσωσιν οὕτω τὰς μεγάλας πράξεις καὶ τὰ περιφανῆ ἔργα δι' ὧν ἐμεγαλύνθησαν τὰ ἔθνη ἢ κατέπεσον οἱ λαοί.

Εἷς τῶν τοιούτων μεγάλων ἱστοριογράφων εἶνε ὁ Λεοπόλδος Ῥάγκε. Γεννηθεὶς τῇ 9/21 Δεκεμβρίου 1795 ἐν μικρᾷ πόλει τῆς Θυριγγίας καὶ ἐν μὲν τῷ περιωνύμῳ γυμνασίῳ τῆς Schulpforta σπουδάσας τὰ γυμνασιακὰ μαθήματα, ἐν δὲ τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας περὶ τὴν θεολογίαν καὶ φιλολογίαν παιδευθεὶς, διωρίσθη μετὰ τὸ πέρας τῶν ἀκαδημαϊκῶν αὐτοῦ σπουδῶν τὸ πρῶτον καθηγητὴς ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς παρὰ τὸν Ὄδερον Φραγκφούρτης. Δημοσιεύσας δ' ἐν ἔτει 1824 τὴν πρώτην αὐτοῦ ἱστορικὴν συγγραφὴν, τὴν ἱστορίαν τῶν ῥωμανικῶν καὶ γερμανικῶν ἐθνῶν ἀπὸ τοῦ 1494 μέχρι τοῦ 1535, ἐκλήθη ἀμέσως τὸ ἐπιὸν ἔτος ὡς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου, ἐν ᾧ ἐξηκολούθησε διδάσκων μετὰ μικρῶν τινων διακοπῶν ἐπὶ τεσσαράκοντα ὅλα ἔτη μέχρι τοῦ 1865. Ἔκτοτε δὲ ζῇ ὡς ἰδιώτης, συγγράφων μὲν ἱστορικὰ ἔργα, τετιμημένος δὲ διὰ τῶν ἐνδείξεων τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης οὐ μόνον τῆς Γερμανίας, ἀλλὰ καὶ τῶν πλείστων εὐρωπαϊκῶν λαῶν, ἐν οἷς καὶ ἡ Ἑλλάς, ἧς ἡ κυβέρνησις ἐκόσμησε τὸ στῆθος αὐτοῦ διὰ τοῦ σταυροῦ τῶν ταξιαρχῶν τοῦ σωτῆρος ἀπὸ τῆς 9 Νοεμ. 1861.

Δὲν πρόκειται νὰ ἀναλύσωμεν ἐνταῦθα τὰς ἱστορικὰς συγγραφὰς τοῦ Λεοπόλδου Ῥάγκε, οὐδὲ κἂν νὰ παριθμήσωμεν αὐτάς. Ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ἐν ἔτει 1872 ἀρξαμένη νέα ἔκδοσις τῶν Ἁπάντων αὐτοῦ περιλαμβάνει μέχρι τοῦδε τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ τόμους, εἰς οὓς πρέπει νὰ προσθέσωμεν τοὺς ἓξ μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντας τόμους τῆς Παγκοσμίου ἱστορίας. Αἱ πλεῖσται τῶν συγγραφῶν τοῦ Ῥάγκε ἀναφέρονται εἰς τὴν γερμανικὴν ἱστορίαν· ἀλλὰ πλὴν αὐτῆς μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου καὶ τῆς αὐτῆς μαθήσεως ἐπραγματεύθη διαφόρους ἐποχὰς τῆς γαλλικῆς καὶ ἀγγλικῆς, αὐστριακῆς καὶ ἱσπανικῆς, βενετικῆς, τουρκικῆς καὶ σερβικῆς ἱστορίας. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἑλληνιστὶ μετεφράσθησαν δύο μόνον, ἡ *Ἱστορία τῆς σερβικῆς ἐπαναστάσεως*, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Κωνσταντίνου Ν. Κωστῆ ἐν παραρτήματι τοῦ ΙΒ' καὶ τοῦ ΙΓ' τόμου τῆς *Πανδώρας* τῷ 1862 καὶ *οἱ Βενετοὶ ἐν Πελοποννήσῳ*, ἔργον δημοσιευθὲν ἑλληνιστὶ, ἐν τῷ *Ἐρανιστῇ* τοῦ 1842 καὶ 1843 καὶ τοῖς αὐτοῖς τόμοις τῆς Πανδώρας κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Παύλου Καλλιγᾶ. Καὶ τὴν μὲν Ἱστορίαν τῆς σερβικῆς ἐπαναστάσεως ἔγραψεν ὁ Ῥάγκε τῷ 1829, στηριχθεὶς εἰς ἔγγραφα καὶ ἀνακοινώσεις Σέρβων συμμετασχόντων τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων πολέμου, οὓς ἐγνώρισεν ἐν Ἰταλίᾳ. Τὴν συγγραφὴν ταύτην δικαίως ἀπεκάλεσεν ὁ Γερμανὸς ἱστοριογράφος Niebuhr «τὸ ἄριστον ἔργον περὶ συγχρόνου γεγονότος ὅπερ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Γερμανία καὶ ἐφ' ᾧ δύναται νὰ ἐναβρύνηται.» Οἱ δὲ Βενετοὶ ἐν Πελοποννήσῳ εἶνε συμβολὴ ἀρίστη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς διοικήσεως τῆς Πελοποννήσου μετὰ τὴν βενετικὴν κατάκτησιν. Τὸ ἔργον τοῦτο συνέγραψεν ὁ Ῥάγκε ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνεκδότων, ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθεισῶν ἐκθέσεων τῶν Βενετῶν προνοητῶν τοῦ Μωρέως. Αἱ ἐκθέσεις αὗται καὶ μετὰ τὴν ἀξιόλογον συγγραφὴν τοῦ Ῥάγκε, δημοσιευθεῖσαν τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1835, ἐμειναν ἀδημοσίευτοι ἐπὶ ἡμισυν ὅλον αἰῶνα καὶ μόλις ἐπ' ἐσχάτων ἤρξαντο ἐκδιδόμεναι.* Διὰ τῆς ἀνακαλύψεως καὶ μελέτης τούτων τε καὶ ἄλλων οὐχ ἧττον σπουδαίων ἐκθέσεων καὶ ἐγγράφων ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βενετίας καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Ἰταλίας, ἔπειτα δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ἀρχείοις τῆς βορείας Εὐρώπης ὁ Ῥάγκε ἠνέῳξε νέας ὁδοὺς εἰς τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν, ἐπιφανῶς ἀποδείξας τὴν σημασίαν ἣν ἔχει ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν πηγῶν μελέτη τῆς ἱστορίας, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ μορφώσας σχολὴν ὅλην ἱστοριογράφων.

Ἡ νεωτέρα ἱστοριογραφία εἶνε τέχνη συγχρόνως καὶ ἐπιστήμη· στηρίζεται μὲν εἰς τὴν λεπτομερῆ καὶ μεθοδικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν καθ' ἕκαστα, ἀλλὰ δύναται ἅμα καὶ ὀφείλει νὰ αἴρηται εἰς τὸ ὕψος καὶ τὸ κάλλος πνευματικῆς δημιουργίας. Χαρακτηριστικώτατα ἐκφράζει τὴν διπλῆν ταύτην ἐπιβολὴν τῶν ἱστορικῶν συγγραφῶν ὁ Ῥάγκε. «Ὅταν, λέγει, ποιητικόν τι ἔργον » συνενόνῃ διανοητικὴν ὕλην καὶ εἶδος καθαρὸν » πᾶς τις εὐχαριστεῖται. Ὅταν συγγραφή τις ἐ» πιστημονικῆς πολυμαθείας ἔχει ἐπεξειργασμένην » τὴν ὕλην αὐτῆς καὶ σαφηνίζῃ αὐτὴν ἐκ νέου, » οὐδεὶς ἀπαιτεῖ τι πλειότερον. Ἀλλὰ τοῦ ἱστο» ρικοῦ τὸ ἔργον εἶνε συγχρόνως καλλογικὸν καὶ » πολυμαθές, ἡ ἱστορία εἶνε συγχρόνως τέχνη καὶ » ἐπιστήμη. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ὀφείλει νὰ ἐκπληροῖ » ἁπάσας τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κριτικῆς καὶ πα» λυμαθείας ὥς τι ἔργον φιλολογικόν, ἀφ' ἑτέρου » ὅμως ὀφείλει συγχρόνως νὰ παρέχῃ εἰς τὰ εὐ» παίδευτα πνεύματα τὴν αὐτὴν ἀπόλαυσιν, ἣν » καὶ τὸ ἐπιτυχέστατον καλλογικὸν προϊόν. Καὶ » ἠδύνατο μέν τις ἴσως νὰ ἀποδεχθῇ ὅτι ἡ καλλονὴ » μόνον ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ἀληθείας δύναται νὰ ἐπι» τευχθῇ. Ἂν δὲ τοῦτο ἦτο ἀληθὲς, ἡ ἰδέα τῆς » συνενώσεως ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἔπρεπε νὰ » ἐγκαταλειφθῇ καὶ νὰ κηρυχθῇ ψευδής. Ἀλλ' » ἐγὼ εἶμαι πεπεισμένος περὶ τοῦ ἐναντίου καὶ φρο» νῶ ὅτι οἱ ὑπὲρ τῆς εὐμορφίας καταβαλλόμενοι » ἀγῶνες αὐξάνουσι μάλιστα τὸν ζῆλον τῆς ἐρεύ» νης. Ἐπειδὴ τίνα ἄλλην ἔχει βάσιν ἡ παρά» στασις παρὰ τὴν ζωντανὴν γνῶσιν τῶν πρα» γμάτων, ἤτις μόνον διὰ βαθείας καὶ τελειοτάτης » ζητήσεως δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ; Εἶδος μέγα » καὶ ἐλεύθερον δύναται νὰ ἐκπηγάσῃ μόνον ἐκ » τῆς ὑπὸ τοῦ πνεύματος τελείως κατανοηθείσης » ὕλης.»

Ὁποῖαι δ' αἱ βάσεις τῆς ἱστορικῆς μεθόδου, ἧς ὁ Ῥάγκε ἐποιήσατο χρῆσιν, σαφηνίζει αὐτὸς ἐκεῖνος ἐν τῇ Ἀγγλικῇ ἱστορίᾳ δι' ὀλίγων γραμμῶν, αἵτινες δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν οὕτως εἰπεῖν ὡς τὸ πρόγραμμα τῆς σημερινῆς ἱστοριογραφίας· «Κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους αἱ ἱστορι» καὶ μελέται ἐτράπησαν εἴπερ ποτὲ εἰς τὴν ἐξε» ρεύνησιν τῶν πρωτοτύπων μνημείων τοῦ παρελ» θόντος ἐκ πάντων τῶν αἰώνων. Ἡ κατανόησις » τῶν ἀσσυριακῶν καὶ αἰγυπτιακῶν μνημείων, » ἡ συλλογὴ τῶν ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν ἐπι» γραφῶν, ἡ ἔκδοσις τῶν ἐγγράφων καὶ φιλολο» γικῶν μνημείων τῶν μέσων αἰώνων, ἡ διεξερεύ» νησις τῶν νεωτέρων ἀρχείων, αἱ μελέται αὗται » ὅσον καὶ ἂν εἶνε διάφορα τὰ ἀντικείμενα, οἱ τρόποι » τῆς ἐρεύνης καὶ αὗται αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις » καὶ πρὸς αὐτὰς ἀναγκαῖαι, ἔχουσιν ἅπασαι τὸν » αὐτὸν σκοπὸν, τὴν ἀποτίναξιν τῶν κρατου» σῶν παραδόσεων, τὴν κατανόησιν τοῦ εἰς τὸν » βίον ἀμέσως προσήκοντος ἢ ἐξ αὐτοῦ ἐκπηγά» ζοντος, τὴν οἱονεὶ ἐξ αὐτοψίας γνῶσιν τοῦ πα» ρελθόντος ὡς εἰ ἦτο παρόν.»

Ἀπὸ τοιούτων ἀρχῶν ἀφορμώμενος ὁ Ῥάγκε ἐπεβάλετο νὰ παραστήσῃ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἐκ τῶν κατακομβῶν ὅπου κεῖνται τεθαμμένα τὰ μαρτύρια τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, ἀνέλαβε νὰ εἰκονίσῃ τὸ παρελθόν. Ἐκ τῶν ἐγγράφων ἅτινα ἐγεννήθησαν τελουμένων τῶν πράξεων προσεπάθησε νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν ψυχὴν τῶν ἐργατῶν τῆς ἱστορίας. Καὶ ὅπως, ὅταν ἀνασκάπτηται ὁ κεχωσμένος χῶρος ἀρχαίου ἱεροῦ ἢ πόλεως παλαιᾶς, προβαίνει ἀπὸ τῆς μακραίωνος ταφῆς εἰς τὸ φῶς τώρα μὲν τεμάχιον ἀναγλύφου, τώρα δὲ σπόνδυλος κίονος, ὁτὲ μὲν τὸ θεμέλιον λαμπρᾶς οἰκοδομῆς, ὁτὲ δὲ τμῆμα στήλης ἐγγραμμάτου καὶ κατ' ὀλίγον συγκολλῶνται τὰ ἀποσπάσματα, συνδυάζονται τὰ εὑρήματα καὶ ἄρχεται κατανοούμενον τὸ ὅλον καὶ ζωογονουμένη ἡ νεκρόπολις, οὕτω διὰ τῆς ἐπιμόνου καὶ μακρᾶς ἱστορικῆς ἐργασίας ἀναθάλλει τὸ παρελθὸν καὶ φωτίζεται ἡ ἱστορία. Λαοὶ καὶ ἔθνη, κράτη καὶ πολιτεύματα, πολιτεῖαι καὶ ἐκκλησία, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι λαμβάνουσι τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς θέσιν, καὶ διὰ μέσου τοῦ πλήθους βαίνουσιν οἱ μεγάλοι ἄνδρες ὑψηλοὶ ὡς ἐπὶ καλοβάθρων.

Ἐπὶ τοιούτων βάσεων στηρίξας ὁ Ῥάγκε τὰ ἱστορικὰ αὐτοῦ ἔργα, ἐμεγαλούργησε, διαφωτίσας μὲν τὸ παρελθόν, ἐκ δὲ τῆς ἐξιστορήσεως αὐτοῦ ἐξαγαγὼν μεγάλα διδάγματα, ἅτινα δίκην ἀξιωμάτων περισυλλεγόμενα διδάσκουσι καὶ φρονηματίζουσιν, ἐνθουσιάζουσιν ἢ παραμυθοῦσιν. Ὁ Ῥάγκε δεικνύει ὅτι τὸ εὐγενὲς εἶνε καὶ μένει πάντοτε εὐγενές, ὅσον καὶ ἂν καλύψωσιν αὐτὸ αἱ ἐπήρειαι τῶν χρόνων· δεικνύει ὅτι τὸ μέγα μένει πάντοτε μέγα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀποτυχίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παραγνωρίσει. «Τὸν μέγαν ἄν» δρα δὲν παρατηροῦμεν μόνον ὅταν εἶνε παρών· » τὴν ἀξίαν αὐτοῦ ἐννοοῦμεν πολλάκις τότε μᾶλ» λον, ὅτε εἶνε κενὴ ἡ θέσις ἣν κατεῖχεν ἐκεῖνος».— «Ἡ εὐτυχία μόνη δὲν ἀποτελεῖ τοὺς μεγάλους » ἄνδρας. Μάχαι δύνανται νὰ κερδηθῶσι καὶ δι' » ἁπλῆς συμπτώσεως ἢ διὰ μονομεροῦς μόνον ἀ» ρετῆς. Ἐν τῇ ἐπιμονῇ εἰς μέγαν ἀγῶνα ἐν μέ» σῳ ἐναντιοτήτων καὶ κινδύνων μορφοῦται ὁ ἥρως.» Συγγραφεύς, ὅστις ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀνθρωπίνων ἤχθη εἰς τοιαῦτα πορίσματα, εἶνε φυσικὸν ὅτι λατρεύει τὸ ἰδεῶδες, ὅτι ἐνθουσιᾷ πρὸ τοῦ δικαίου, ὅτι κατανοεῖ ὀρθῶς τὸν προορισμὸν καὶ τὸ καθῆκον τῆς ἰσχύος καὶ τὰς αἰτίας τῆς ἀδυναμίας. «Ὑπάρχουσι, λέγει, πό» λεμοι πολυειδεῖς καὶ πολυειδὴς ἡρωισμός· ἀλλ' » ὁ ἐπιφανέστατος τῶν ἐπαίνων ἀνήκει εἰς ἐκείνους, » οἵτινες εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος διὰ » νικηφόρων ὅπλων ἠνέῳξαν νέας ὁδοὺς καὶ ἐν ἐπι» φανεῖ θέσει κατίσχυσαν τῆς βαρβαρότητος.».—«Ἐκ » τούτου προέρχεται συχνὰ ἡ δυστυχία μικρῶν χω» ρῶν, ὅτι, συνεσταλμένοι ὡς ἔν τινι κοιλάδι ἐχούσῃ » περιωρισμένον τὸν ὁρίζοντα, δὲν δύνανται νὰ ὑ» ψωθῶσιν εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν γενικῶν πρα» γμάτων, ἐξ ὧν ἐξήρτηται τὸ πᾶν. «Ἄνευ ὅ» πλων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῶμεν οὐδε» μίαν πρᾶξιν πολιτείας τινὸς πρὸς τὰ ἔξω, ἀλλ' οὐδ' » ἰσχυρὰν ὕπαρξιν τοιαύτης τινὸς καθ' ἑαυτήν. Ὁ » βίος τῆς ἀνθρωπότητος κινεῖται καὶ δρᾷ ἐν φυσι» καῖς ἐχθροπραξίαις τῶν λαῶν καὶ κρατῶν πρὸς » ἄλληλα.—Τί εἶνε πᾶσα δύναμις; Τοιαύτη τις » λαϊκὴ κοινωνία, πρὸς ἐπίθεσιν καὶ ἄμυναν ἐξ ἰ-

*) Ἰδ. τὴν ἔκθεσιν τοῦ καταστιχωτοῦ Μαρίνου Μικιὲλ δημοσιευθεῖσαν τῷ 1884 ἐν τοῖς Ἱστορικοῖς μελετήμασι Σπυρ. Π. Λάμπρου σ. 173 κ. ἑ. καὶ τὴν τοῦ γενικοῦ προνοητοῦ Ἰακώβου Κορνὲρ ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος (Τόμ. Β' σ. 282 κ. ἑ).

»σου ἐξησκημένη.» — «Ἐν μεγάλαις κρισίμοις »στιγμαῖς εἶνε ἀναγκαῖον ὅπως ἰσχυροὶ ἄνδρες ἀ»ναλαμβάνωσιν ἐπιχείρησίν τινα ὡς ἴδιον ἑαυτῶν »ἀγῶνα.» — «Ἡ ἰσχὺς τῆς μοναρχίας ἔγκειται »εἰς τὴν ταὐτότητα τῶν συμφερόντων τοῦ μονάρ»χου καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους.»

Εὐτυχεῖς οἱ μεγάλοι λαοὶ ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ὁποίων γεννῶνται ἄνδρες ὡς ὁ Ῥάγκε, μεγαλυνόμενοι μὲν ὑπ' αὐτῶν, ἀλλ' οὐχ ἧττον αὐτοὶ μεγαλύοντες ἐκείνους. Ὁποία τιμὴ διὰ τὴν πατρίδαν, ὅταν ἄνδρες τοιοῦτοι λέγωσι περὶ αὐτῆς· »Εὐεργεσία τῆς τύχης εἶνε ὅταν τις ἔχῃ πατρίδα »ἥτις παιδεύει αὐτὸν δι' εὐγενῶν ἠθῶν, τρέφει »διὰ μεγάλων ἀναμνήσεων καὶ συγχρόνως πα»ρέχει εἰς τὸν βίον αὐτοῦ σύμμετρον θέατρον ἐνερ»γείας. Ὑπὸ συγγενῶν στοιχείων περικυκλούμενος »αὐξάνει. Ἄνευ πολλῆς ζητήσεως, στερήσεως καὶ »ἀμφιταλαντεύσεως περιβάλλουσιν αὐτὸν αἱ φυ»σικώταται σχέσεις· ἔχει στερεὸν ἔδαφος ὑπὸ τοὺς »πόδας αὐτοῦ.» Ἀλλ' ἄνδρες τοιοῦτοι δὲν ἀνήκουσι μόνον εἰς τὴν φύσασαν· ἀνήκουσιν ἐν μέρει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὅλην ἣν ἐδίδαξαν καὶ ἔτερψαν, ἣν ἐθέρμαναν καὶ φρονηματίζουσι. Τοιοῦτοι ἄνδρες εἶνε ἄξιοι νὰ τυγχάνωσι παγκοσμίου εὐλογίας, καθότι ἀνήκουσιν εἰς τὰς διεθνεῖς ἐκείνας φύσεις, περὶ ὧν αὐτὸς ὁ Ῥάγκε εἶπεν, ὅτι εἶνε ἀναγκαῖαι νὰ ὑπάρχωσιν ὅπως μεταφυτεύωσι τὸν πολιτισμὸν ἀπὸ τῆς μὲν τῶν χωρῶν εἰς τὴν δέ.

Σπυρ. Π. Λαμπρός

ΠΑΡΑΔΟΞΟΙ ΦΟΡΟΙ

Ἡ θεωρία, ὅτι τὰ ὑπάρχοντα τῶν ὑπηκόων ἀνῆκον εἰς τοὺς ἄρχοντας κατισχύουσα ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν μεσαίωνα, οὐ μόνον παρεῖχε δικαιολογικὴν βάσιν εἰς ἐπαχθεστάτην φορολογίαν, ἀλλὰ καὶ ἐγίνετο πολλάκις ἀφορμὴ ἐπιβολῆς φόρων ἀλλοκότων καὶ γελοιωδεστάτων. Ἐπειδὴ ὁ ἄρχων ἐδικαιοῦτο νὰ λαμβάνῃ μερίδα πάντων τῶν κτημάτων τῶν ὑπηκόων, μερίδα ἣν αὐτὸς οὗτος αὐθαιρέτως ὥριζεν, ὅπου ἦτο ἀδύνατος ἡ εἴσπραξις φόρου, ἀπῃτεῖτο νὰ ἀναγνωρισθῇ τοὐλάχιστον τὸ κυριαρχικὸν τοῦ φορολογοῦντος δικαίωμα. Καὶ τούτου ἕνεκα ἐνομοθετήθησαν ὑποχρεώσεις καὶ καθήκοντα τῶν φορολογουμένων, ἅτινα διὰ τὸ παράδοξον καὶ τερατῶδες αὐτῶν καταντῶσιν νῦν ἀπίστευτα.

Οὕτω κατά τινα διάταξιν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου, τοῦ προσονομαζομένου ἁγίου, οἱ φέροντες πίθηκον εἰσερχόμενοι εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἀντὶ δημοτικοῦ φόρου, ὃν ἠδυνάτουν νὰ ἀποτίσωσιν ὑπεχρεοῦντο νὰ διασκεδάζωσι τοὺς τελώνας διὰ χοροῦ τοῦ πιθήκου. Οἱ Ἰουδαῖοι δὲ ἠναγκάζοντο ἀντὶ ἄλλου δικαιώματος διοδίων ἐν ταῖς δημοσίαις ὁδοῖς νὰ θέτωσιν ἐπὶ κεφαλῆς τὰ ὑποδήματά των καὶ νὰ λέγωσιν ἓν Πάτερ ἡμῶν εἰς τὴν ἐπιχωρίαν διάλεκτον. Πολλαχοῦ τῆς Γαλλίας οἱ λίζιοι ἢ δουλοπάροικοι τῶν τιμαριωτῶν ὑπεχρεοῦντο ὡρισμένην ἡμέραν τοῦ ἔτους νὰ μορφάζωσιν, ἐστραμμένον ἔχοντες τὸ πρόσωπον πρὸς τὰ παράθυρα τοῦ αὐθέντου καὶ νὰ πλαταγίζωσι τὰ ὕδατα τῆς τάφρου, ὅπως ἐκφοβῶσι τοὺς βατράχους καὶ καταπαύωσι τὰ κοάσματά των. Ἐν Βογωνίᾳ οἱ χωρικοὶ εἶχον καθῆκον ἅπαξ τοῦ ἔτους νὰ προσφέρωσιν εἰς τὸν ἡγούμενον μονῆς τινος τῶν Βενεδικτίνων τὴν κνίσσαν βραστοῦ κατωνίου. Ἐν ᾧ ὁ ἡγούμενος ἐκάθητο παρὰ τὴν τράπεζαν, προσήρχετο ἕκαστος τῶν χωρικῶν ἔχων βραστὸν καπώνιον ἐν τρυβλίῳ, ἐσκεπασμένῳ δι' ἑτέρου τρυβλίου, ἀπεκάλυπτε πρὸ τοῦ αὐθέντου τὸ τρυβλίον, καὶ καταλείπων εἰς αὐτὸν τὸν ἀτμόν, ἔφευγεν ἀποκομίζων τὸ καπώνιον.

Ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι φόροι, οἱ σκοπὸν ἔχοντες μόνον τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ὑποταγῆς τῶν ὑπηκόων, διὰ συμβολικῶν πράξεων, ταπεινωτικῶν μὲν καὶ ἐξευτελιστικῶν ἄλλως δὲ ἀλυσιτελῶν εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ ἀζημίων εἰς τοὺς φορολογουμένους, οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον συνετέλουν εἰς ἀνακούφισιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἄλλων ποικιλωτάτων καὶ δυσφορήτων φορολογικῶν βαρῶν. Ἡ φορολογία κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦτο ἐν γένει ἄνισος, ἄδικος καὶ ἐπαχθεστάτη. Δημοτικόν τι ᾆσμα τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος εὐγλώττως ἐκτραγῳδεῖ τὰ δεινὰ τῶν ὑπηκόων: «Οἱ ἡγεμόνες, λέγει, ἁρπάζουσι διὰ τῆς «βίας ἀγροὺς καὶ βράχους, ὕδατα καὶ δάση, «ζῷα ἄγρια καὶ ἥμερα. Θὰ μᾶς ἥρπαζον εὐχά«ριστως καὶ τὸν ἀέρα, τὸν ἀέρα τὸ κοινὸν κτῆμα. «Ἐπιθυμία των εἶναι νὰ μᾶς ἀφαιρέσωσι καὶ «αὐτὴν τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἄνεμον.»

Ὅ τι ὅμως δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ἐπιτελέσωσιν οἱ ἄξεστοι καὶ βάρβαροι ἡγεμόνες τῆς Δύσεως, ἐπραγματοποίησαν οἱ πολυμήχανοι αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπέθηκε φόρον πρόσθετον τὸ *ἀερικόν*, ὃν κατέβαλλον οἱ δυστυχεῖς ὑπήκοοι ἐξωνούμενοι τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναπνέειν ἀέρα. [1])

**Π.

ΠΟΘΕΝ Η ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Ἐκ τινος μελέτης τοῦ καθηγητοῦ G. Cora, δημοσιευθείσης ἐν τῷ τεύχει τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου 1885 τοῦ Δελτίου τῆς Ἰταλικῆς γεωγραφικῆς ἑταιρίας ἀρυόμεθα τὰς ἑπομένας πληροφορίας περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς Ἀμερικῆς.

[1]) Τοιοῦτον θεωροῦσι τὸν φόρον τοῦ ἀερικοῦ πολλοὶ τῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου καὶ ὁ Κορᾶς. Ἐκ τῶν λόγων ὅμως τοῦ Ἱστορικοῦ Προκοπίου ἐξάγεται, ὅτι ἄλλην ἔχει ἔννοιαν ἡ λέξις, δηλοῦσα πρόσθετον φόρον, *ἀέρα* ὡς λέγει νῦν ὁ λαὸς ἐπὶ ἀναλόγων περιστάσεων.

Κοινῶς πιστεύεται ὅτι ἡ ἤπειρος αὕτη ὠνομάσθη Ἀμερικὴ ἀπὸ τοῦ Ἀμερίκου Βεσπούτσι, τοῦ ἐν ἔτει μετὰ τὸν Χριστόφορον Κολόμβον πλεύσαντος εἰς αὐτήν. Πρῶτος ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ὀνόματος τούτου, δηλώσας καὶ τὴν ἐκ τοῦ Ἀμερίκου Βεσπούτση παραγωγήν, ὁ Γερμανὸς γεωγράφος Μαρτῖνος Waldseemüller, ἢ ὡς αὐτὸς ἐξελληνίζε τὸ ὄνομά του *Ὑλακόμυλος*, ἐν γεωγραφικῷ ἐγχειριδίῳ, ἐκδοθέντι κατὰ τὸ ἔτος 1507 ἐν Saint Dié τῶν Βοσγίων. Μετ' ὀλίγα ἔτη, τῷ 1520, διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος δηλοῦται ἡ νέα ἤπειρος ἐν πίνακι τῆς γῆς τοῦ διασήμου κοσμογράφου Πέτρου Ἀπιανοῦ, ἐν ἑτέρῳ πίνακι, περιεχομένῳ ἐν ἐκδόσει τοῦ Ἕλληνος γεωγράφου Πτολεμαίου τῷ 1522 ὑπὸ Γέμμα Φρισίου, καὶ τῷ 1524 ἐν πίνακι τοῦ Ἰω. Σαῖνερ. Ὑπὸ τὸ καινοφανὲς ὄνομα σημειοῦνται ἐν τοῖς πίναξιν ἐκεῖνοις λατινιστὶ ταῦτα: «Ἡ γῆ αὕτη μετὰ τῶν παρακειμένων νήσων ἀνεκαλύφθη ὑπὸ Κολόμβου τοῦ Γενουηνσίου, κελεύσματι τοῦ βασιλέως τῆς Καστιλίας.»

Ἡ τοιαύτη σημείωσις ἐλέγχει τὴν ἀνακρίβειαν τῆς γνώμης, ὅτι ἡ Ἀμερικὴ ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τοῦ Βεσπούτσι, τοῦ ἀναλαβόντος ἄθλου αὐτήν. Τούτου δ' ἕνεκα νεώτατοι γεωγράφοι ἐζήτησαν ἀλλαχοῦ τὴν ἐξήγησιν τῆς ὀνομασίας τῆς Ἀμερικῆς. Ὁ Ἀμερικανὸς γεωλόγος Ἰούλιος Μαρκοῦ ἐν πραγματείᾳ «περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ὀνόματος τῆς Ἀμερικῆς» δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι *Μηνιαίῳ Ἀτλαντικῷ*, ἀποδεικνύει πρῶτον, ὅτι ὁ Βεσπούτσι δὲν ὠνομάζετο Ἀμέρικος, ἀλλ' Ἀλβερίκος· προστίθησι δ' ὅτι ἄτοπος ἡ εἰκασία περὶ ὀνομασίας χώρας ἐκ τοῦ βαπτιστικοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνακαλύψαντος· αἱ χῶραι ὠνομάζοντο ἀπὸ τῶν κυρίων ὀνομάτων τῶν ἀνακαλυψάντων, ὡς Τασμανία, Μαγελλάνειος πορθμὸς κλπ. διὰ τοῦτο πολλαὶ χῶραι ὀνομάζονται Κολομβίαι, οὐδεμία δὲ Χριστοφορία ἢ Χριστοφόρα· μόνον ἀπὸ τῶν βαπτιστικῶν ὀνομάτων ἡγεμόνων προῆλθον τοπικὰ ὀνόματα, οἷα τὰ Καρολίνα, Γεωργία, Λουισιάνη. Φρονεῖ δ' ὁ Μαρκοῦ ὅτι ἡ λέξις Ἀμερικὴ εἶναι ἐγχώριος, εἰλημμένη ἐκ τοῦ ὀνόματος ὀρέων τῆς Νικαραγούης, καλουμένων *Ἀμερίκ* ἐν ταῖς διαλέκτοις τῶν ἰθαγενῶν τῆς κεντρικῆς Ἀμερικῆς πολλαὶ τοπικαὶ ὀνομασίαι καταλήγουσιν εἰς ικ, ὅπερ σημαίνει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μέγα, ὑψηλόν, ἐξέχον. Πολλὰ δὲ γεωγραφικὰ ὀνόματα ἐν Ἀμερικῇ ἐλήφθησαν ἀναλλοίωτα ἐκ τῆς γλώσσης τῶν ἰθαγενῶν. Εἰ καὶ ἐν τῇ «σπανιωτάτῃ ἐπιστολῇ» αὐτοῦ ὁ Κολόμβος οὐδαμῶς μνημονεύει τοῦ Ἀμερίκ, ἴσως ὅμως ἐγνώριζεν αὐτὸ καὶ ἤκουσε πολλάκις τὸ ὄνομά του ὅτε κατέπλευσεν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς κεντρικῆς Ἀμερικῆς (εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν Μοσκίτων) κατὰ τὸν τέταρτον πλοῦν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ τὰ ὄρη Ἀμερὶκ εἶναι χρυσοφόρα, ὁ χρυσὸς δὲ ἦν τὸ κυριώτατον θέμα τῆς συνομιλίας τῶν ἐπηλύδων Εὐρωπαίων μετὰ τῶν ἰθαγενῶν, δὲν θὰ φανῇ βεβαίως παράτολμος ἡ εἰκασία, ὅτι οὗτοι συχνάκις ἀνέφερον τὸ ὄνομα τῶν ὀρέων ἐκείνων· καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο κατέστη πάγκοινον ἐν τοῖς παραλίοις τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης, ὡς ἐμφαῖνον τὸ μέρος ἔνθα εὑρίσκοντο τὰ πλουσιώτατα τῶν χρυσωρυχείων τοῦ Νέου Κόσμου· καὶ οὕτω πως ἔφθασε καὶ μέχρι τῶν ἀκοῶν τοῦ ἀσήμου Γερμανοῦ γεωγράφου, ὅστις ἀγνοῶν ὅτι εἶναι λέξεις τῶν ἰθαγενῶν Ἰνδῶν τῆς Ἀμερικῆς ἔπαθε τὸ πάθημα τοῦ Αἰσωπείου πιθήκου, τοῦ ὑπολαβόντος τὸν Πειραιᾶ ὡς ἄνθρωπον· καὶ ὠνόμασεν ὁ Ὑλακόμυλος Ἀμερικὴν τὸν Νέον Κόσμον, ὃν ἐγίνωσκεν ἐκ μόνων τῶν περιηγήσεων τοῦ Ἀλβερίκου Βεσπούτσι, τῶν δημοσιευθεισῶν λατινιστὶ τῷ 1505 καὶ γερμανιστὶ τῷ 1506.

Ἡ πιθανωτάτη αὕτη εἰκασία ἀπαλλάσσει τὸν Βεσπούτσην τῆς κατηγορίας, ὅτι ἐσφετερίσθη δόξαν ἀλλοτρίαν, ἀποδοὺς ἑαυτῷ τὴν τιμὴν τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Νέου Κόσμου· οὐδαμῶς δὲ μειοῖ τὴν ὀφειλομένην εἰς τὸν Κολόμβον τιμὴν τῆς ἀνακαλύψεως ἡ ὀνομασία τῆς ἠπείρου ἀπὸ τοῦ ἐπισημοτάτου ὄρους αὐτῆς, ὅπερ ὑψούμενον ἐν τῷ κέντρῳ φαίνεται δεσπόζον τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῶν Ἀντιλλῶν, ἀπέραντον ἔχον ἔκτασιν, ἀπὸ τῆς γῆς τοῦ Πυρὸς μέχρι τοῦ ποταμοῦ Μακκενζίου.

Ἕτερος δ' Ἀμερικανὸς ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ γεωγραφικῆς ἑταιρίας ἐπεχείρησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ὀνομασία τῆς Ἀμερικῆς ἐλήφθη ἐκ τῆς Περουβιακῆς γλώσσης· Ἐπικαλούμενος τὴν μαρτυρίαν τῶν ἱερῶν βιβλίων τῶν Περουβίων, διατείνεται οὗτος ὅτι *Ἀμέρκα* ἢ *Ἀμέρικα* ἦν τὸ ἐθνικὸν ὄνομα τοῦ Περουβιακοῦ κράτους, τοῦ μεγίστου τῶν ἐν τῷ δυτικῷ ἡμισφαιρίῳ κρατῶν· καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐγένετο γνωστὸν ἐξ ἀρχῆς εἰς τοὺς ἐπελθόντας Ἱσπανούς, οἵτινες παραλαβόντες αὐτὸ τὸ διέδοσαν ἐν Εὐρώπῃ.

**Π.

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ

Πολὺς γίνεται ἐσχάτως λόγος περὶ τοῦ δυνατοῦ ἀνταποκρίσεως μετὰ τῶν κατοίκων τοῦ πλανήτου Ἄρεως.

Λέγουσιν ὅτι ὁ Ἰταλὸς Γεμινιάνης, ἀσχολούμενος περὶ τὴν ἀστρονομίαν ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν ἐπιστήμην ταύτην, παρατηρῶν ἀπὸ δύο ἤδη ἐτῶν τὸν Ἄρην διὰ τηλεσκοπίου μήκους 18 μέτρων, μεγεθύνοντος 6 500 φορὰς τὰ ἀντικείμενα, δεικνύοντος δηλαδὴ τὴν διάμετρον τοῦ Ἄρεως 100κις περίπου μεγαλειτέραν ἢ ὅπως εἶναι ἡ τῆς σελήνης διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ θεωρουμένης, διέ-

κρινεν ἐπ' αὐτοῦ μεγίστας ἑστίας λευκοῦ φωτός, προσομοιάζοντος πρὸς ἠλεκτρικὸν φῶς, καὶ ἀκτινοβολούσας διὰ τοῦ ἐρυθροῦ φωτὸς τοῦ Ἄρεως. Αἱ ἑστίαι αὗται εἶναι διατεταγμέναι γεωμετρικῶς ἀνὰ τρεῖς, δεικνύουσαι πάντοτε κατὰ τὰς αὐτὰς ὥρας τὰς παραλλαγάς, τὰς ὁποίας ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἐκλείψεις ἢ διαλείψεις φωτός. Ὑποθέτουσιν ὅτι θὰ κατορθωθῇ ἡ ἀνάγνωσις τῶν σημείων τούτων ὡς κατωρθώθη ἡ τῶν ἱερογλυφικῶν. Τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου ἀνέλαβέ τις ὀνόματι Νεζάρδης. Ὁ ἄξιος μαθητὴς τοῦ διασήμου Ἰταλοῦ ἀστρονόμου πατρὸς Σέκκη διακηρύττει ὅτι εἶναι πεπεισμένος περὶ τῆς ἀληθείας τῆς ἀνακαλύψεως. Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι ὑπάρχουσι πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀληθείας, τὸ ὄνομα τοῦ παρατηρητοῦ, τὸ ὄργανον δι' οὗ ἐγένετο ἡ παρατήρησις, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀσχολουμένων ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐπιστημόνων. Καὶ ὅμως δὲν φαίνεται ὅτι τόσον ταχέως θὰ συσταθῇ ἡ μεταξὺ τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Γῆς ἀνταπόκρισις, εἰ καὶ βεβαίως ἂν τοιαύτη τις ἰδέα ἐπέλθῃ ποτὲ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Γῆς ἢ τοὺς ὑποτιθεμένους κατοίκους τοῦ Ἄρεως ἢ ἄλλου πλανήτου, ἡ ἀνταπόκρισις μεταξὺ τῶν πλανητῶν, δὲν δύναται νὰ ἐπιχειρηθῇ ἢ δι' εἴδους ὀπτικοῦ τηλεγράφου, ἤτοι διὰ σχημάτων μεταβαλλομένων καὶ ἀποτελουμένων εἴτε ἐκ φωτεινῶν ἑστιῶν εἴτε κάλλιον ἐκ σκοτεινῶν σωμάτων παρεντιθεμένων πρὸ τοῦ ἐξ ἀνταναακλάσεως προερχομένου φωτὸς τοῦ πλανήτου.

Δ*

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

[Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μελοδράματος: **Der Trompeter von Säkkingen**, μεταφρασθὲν εἰς τὸ μέτρον τοῦ πρωτοτύπου.]

Εἶν' ἡ ζωή μας ἄσχημα πλασμένη:
Κοντὰ 'ς τὰ ρόδα ἀγκάθια νὰ γεννῇ,
Κι' ὅ,τι ἡ καρδιὰ λαχταριστὴ προσμένει,
Πρὶν ἔρθῃ, εὐθὺς νὰ σβύεται, νὰ περνῇ.

Χαρὰ εἶχα ἰδῇ 'ς τὰ 'μάτια σου γραμμένη
Κ' ἔκαν' ἀγάπης ὄνειροξκρυφτό . . .
Ἄχ, ἔχε 'γειά! καλὰ θὰ ἦταν νὰ γένῃ,
Ἄχ, ἔχε 'γειά—δὲν ἤτονε γραφτό.

Ξενιτευτὴς 'ς τὴ γῆ γυρνοῦσα ὡς τώρα,
Κ' εἶχ' ἡ καρδιά μου μάθῃ νὰ μισῇ.
Ἔλπισα μόνο εὐτυχισμένη ὥρα,
Ὅταν ἐμπρός μου πρόβαλες ἐσύ.

Μέσ' 'ς ἀγκαλιὰ ζεστὴ κι' ἀγαπημένη
Θὲ νὰ 'μποροῦσα εὐθὺς νὰ γιατρευτῶ. . . .
Ἄχ, ἔχε 'γειά!—καλὰ θὰ ἦταν νὰ γένῃ
Ἄχ, ἔχε γειά! δὲν ἤτονε γραφτό.

Φεύγουν τὰ νέφη, ὁ ἄνεμος σφυρίζει,
Πνίγ' ἡ βροχὴ καὶ κάμπο καὶ βουνό.
Τὴν ὥρ' αὐτὴ ποῦ ὁ κόσμος μᾶς χωρίζει
Φαίνεται μαῦρος 'σὰν τὸν οὐρανό.

Ὅ,τι καλό, κακὸ καὶ ἂν μὲ προσμένῃ,
Πιστὸς θὰ μείνω κι' ἂν ξενιτευτῶ . . . .
Ἄχ, ἔχε 'γειά!—καλὸ θὰ ἦταν νὰ γένῃ,
Ἄχ, ἔχε 'γειά!—Δὲν ἤτονε γραφτό.

Γεωργιος Δροσινης

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1881 γενομένην ἀπογραφὴν τοῦ βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἧς ἀρτίως ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἀποτελέσματα, ὁ πληθυσμὸς τοῦ Ἡνωμένου βασιλείου ἦτο 34884848. Ὁ τῶν Βρετανικῶν Ἰνδιῶν μετὰ τῆς Κεϋλάνης, πλὴν τῶν ὑποτελῶν καὶ αὐτονόμων χωρῶν ἦτο 206 837 886. Ὁ δὲ τῶν ἄλλων κτήσεων τῆς Μεγάλης Βρετανίας 12 464 896. Ἑπομένως τὸ Βρετανικὸν κράτος ἐν συνόλῳ εἶχε 254 187 630 κατοίκους. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τὸ Λονδῖνον κατῳκεῖτο ὑπὸ 3 816 183 κατοίκων, ἐν ᾧ κατὰ τὸ 1801 εἶχε 958 863 κατοίκους καὶ 3 254 260 κατὰ τὸ 1871.

Κατὰ τὰ πορίσματα τῆς αὐτῆς ἀπογραφῆς, ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο 3304,000 γυναῖκες μετήρχοντο δι' ἴδιον λογαριασμὸν ἐπάγγελμα ἢ ἐργασίαν, παρέχοντα πόρους πρὸς συντήρησιν αὐτῶν. Εἰς ταύτας δὲν περιλαμβάνονται 3883000 γυναῖκες καταγινόμεναι εἰς οἰκιακὰ ἔργα καὶ 92000 σύζυγοι, θυγατέρες, ἢ συγγενεῖς γεωργῶν, συνεργαζόμεναι μετὰ τούτων.

Εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν ἦσαν διωρισμέναι, εἰς ἀνωτέρας ἢ κατωτέρας θέσεις, 3216 γυναῖκες· εἰς δημοτικὴν δὲ ἢ κοινοτικὴν 3017 γυναῖκες ὑπάλληλοι· 1600 ἦσαν εἰς ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν, ὡς ἱεραπόστολοι, ἱεροκήρυκες κλπ. 3795 ἀδελφαὶ τοῦ ἐλέους καὶ μοναχαί· 100 ὑπάλληλοι νομικῶν· 2646 μαῖαι· 35,175 ἦσαν βοηθοὶ ἰατρῶν, νοσοκόμοι κλπ. Ἡ ἐκπαίδευσις ἠσχόλει 122,846 γυναῖκας ὧν 94221 διευθύντριαι σχολείων, 28605 διδάσκαλοι, κλπ. Ἐν τῇ τηλεγραφικῇ καὶ τῇ τηλεφωνικῇ ὑπηρεσίᾳ εἰργάζοντο 2228 γυναῖκες, καὶ 11,376 ἦσαν διδάσκαλοι τῆς μουσικῆς ἢ μουσουργοὶ τὸ ἐπάγγελμα.

— Νὰ μὴ χαρῶ τὰ παιδιά μου καὶ τὴ γυναῖκά μου, κυρία, ἂν σᾶς λέγω ψεύματα, ἔλεγεν ἔμπορος πρὸς κυρίαν ἀγοράζουσαν. Μᾶς κοστίζει ὁ πῆχυς ἑπτὰ δραχμὰς καὶ μισή.

— Καλὲ δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ὁρκίζεσθε 'ς τὰ παιδιά σας καὶ 'ς τὴ γυναῖκά σας.

— Ἀ! δὲν πειράζει, κυρία μου, εἶμαι ἀκόμη ἐλεύτερος!

Ἐν δημοτικῷ σχολείῳ:

Ὁ Διδάσκαλος. — Ὑποθέσατε ὅτι ἡ κεφαλή μου παριστάνει τὴν γῆν. Ὅταν ὁ ἥλιος εἶνε κάθετος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου, ὅλα τὰ ἐπ' αὐτῆς ζῶα θὰ ἔχωσι μεσημβρίαν!...

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1886—293.